

Homogene Groep Internationale Samenwerking Jaarverslag 2019

©Ministerie van Buitenlandse Zaken

Inhoudsopgave

HGIS-jaarverslag 2019

1. Leeswijzer.....	3
2. Inleiding 2019.....	7
3. HGIS Toelichting per beleidsthema	9
Bijlage 1a. De HGIS-uitgaven 2019 per begroting en artikel (bedragen x EUR 1 000)	32
Bijlage 1b. HGIS-ontvangsten 2019 per begroting en artikel (bedragen x EUR 1 000)	37
Bijlage 2. De ODA-uitgaven naar beleidsthema (bedragen x EUR 1 000)	38
Bijlage 3. ODA-prestatie 2019 (bedragen x EUR 1 000)	40
Bijlage 4. De ODA-uitgaven binnen de BHOS-begroting per regio in 2019	41
Bijlage 5. Non-ODA uitgaven 2019 per beleidsthema (bedragen x EUR 1000)	46
Bijlage 6: Internationale klimaatfinanciering voor ontwikkelingslanden 2019.....	48
Bijlage 7: Internationale inspanningen op asiel en migratie 2019	52

1. Leeswijzer

1.1 Wat is de HGIS?

De Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) is sinds 1997 een budgettaire constructie binnen de rijksbegroting. In de HGIS worden de uitgaven van de verschillende ministeries op het gebied van het buitenlandbeleid gebundeld, waarmee de onderlinge samenhang geïllustreerd wordt. Dit bevordert de samenwerking en de afstemming tussen de betrokken ministeries. De HGIS vormt daarmee een belangrijk instrument voor een geïntegreerd en coherent buitenlandbeleid. Binnen de HGIS worden de uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking die voldoen aan de criteria voor officiële ontwikkelingssamenwerking (*Official Development Assistance, ODA*) expliciet zichtbaar gemaakt.

De minister van Buitenlandse Zaken coördineert het Nederlandse buitenlandbeleid en daarmee de HGIS. De minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft een coördinerende bevoegdheid voor de uitgaven aan ODA binnen de HGIS.

Twee keer per jaar wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de ontwikkelingen binnen de HGIS. Op Prinsjesdag wordt de HGIS-nota en op Verantwoordingsdag wordt het HGIS-jaarverslag aangeboden aan de Staten-Generaal. Deze documenten geven een integraal overzicht van alle uitgaven op het terrein van internationale samenwerking, die op de verschillende departementale begrotingen staan.

Buitenlandse betrekkingen zijn een zaak van het Koninkrijk der Nederlanden: Nederland in Europa, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten, alsmede de Nederlandse openbare lichamen in het Caribisch gebied (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba). Waar de HGIS-nota spreekt over 'Nederland' of 'Nederlands' wordt daarmee bedoeld: '(van) het Koninkrijk der Nederlanden', tenzij het gaat om zaken die specifiek het land Nederland betreffen, zoals het EU-lidmaatschap en ontwikkelingssamenwerking.

1.2 Opzet HGIS-jaarverslag 2019

HGIS-beleidskader

Het HGIS-jaarverslag geeft inzicht in de besteding op hoofdlijnen van de middelen voor internationale samenwerking in 2019. De HGIS is ingericht langs negen beleidsthema's. Deze indeling is gebaseerd op de begrotingen van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. De toelichtende teksten zijn ontleend aan de jaarverslagen van de departementen over 2019 en geven een overzicht in vogelvlucht. [Meer uitgebreide toelichtingen worden in de begrotingen van de betrokken departementen weergegeven.](#)

In het jaarverslag wordt eerst op een aantal hoofdlijnen teruggeblikt op de ontwikkelingen ten aanzien van het buitenlandbeleid. Vervolgens wordt per beleidsthema de algemene beleidsdoelstelling gememoreerd en wordt daarna ingegaan op een aantal beleidsresultaten voor dit specifieke thema. Een meer uitgebreide toelichting op deze beleidsinzet en de behaalde resultaten daarbij is terug te vinden in de departementale jaarverslagen. Een aantal onderwerpen wordt verder belicht (Brexite, *Mind the mind now* en de Global Entrepreneurship Summit). Omdat de beleidsinzet meestal gepaard gaat met een financiële inspanning, wordt dit in een tabel weergegeven waarbij de ODA-component specifiek wordt benoemd. Ten slotte volgt een toelichting op de instrumenten waarbij sprake is van een substantiële mutatie ten opzichte van de HGIS nota 2019, zoals weergegeven in de tabel.

Landen-bijlage

Om een inzicht te geven in de geografische focus van de BHOS-nota 'Investeren in perspectief' is de indeling van de landen-bijlage (bijlage 5) in dit jaarverslag gewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren. Het HGIS-jaarverslag biedt voortaan het overzicht van de in het BHOS-beleid aangekondigde verschuivingen van ODA-middelen naar de focus-regio's West-Afrika/Sahel, Hoorn van Afrika, Midden-

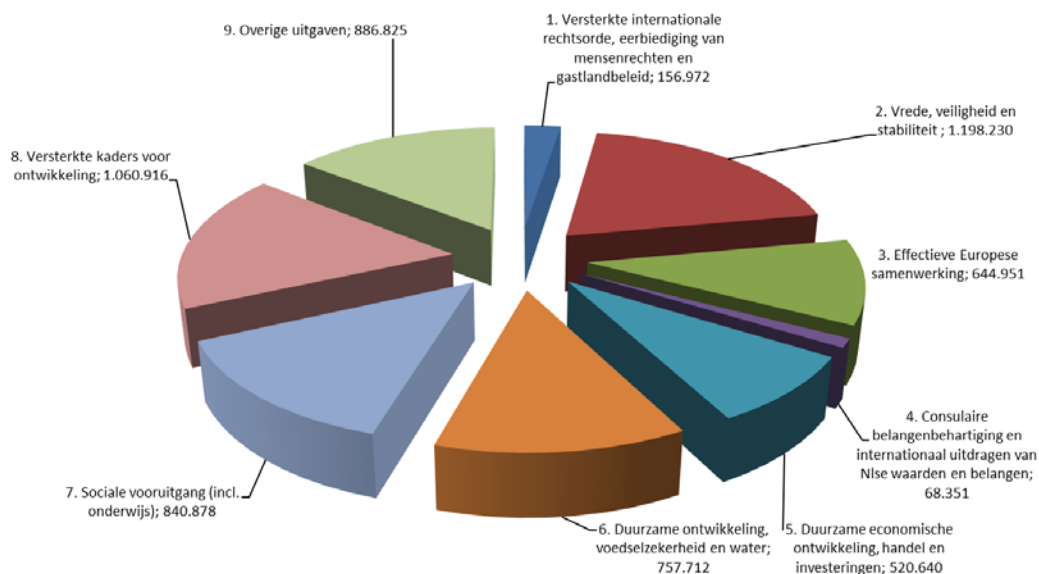
Oosten en Noord-Afrika (MENA). Daarbij is de ordening op thema gehandhaafd, in lijn met het thematische karakter van de BHOS-begroting. Dit betekent dat alleen de totale ODA uitgaven die in de BHOS begroting staan, in dit overzicht zijn weergegeven. De ODA uitgaven van andere begrotingen zijn hierin niet opgenomen.

Na de beleidsthema's volgt een aantal bijlagen. In deze bijlagen worden gegevens, die verspreid staan over verschillende departementale begrotingen, gebundeld tot een overzichtelijk geheel:

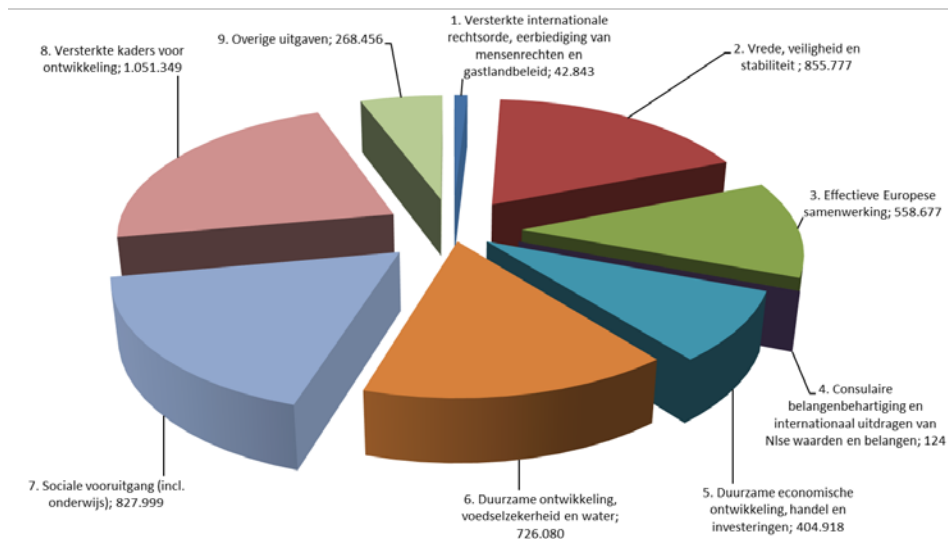
Bijlagen 1a en 1b	Hierin worden alle buitenlanduitgaven en -ontvangsten gepresenteerd per departement.
Bijlage 2	Geeft een berekening van het ODA-plafond voor 2019.
Bijlage 3	De ODA prestatie in 2019
Bijlage 4	Hierin wordt een totaaloverzicht gegeven van de ODA uitgaven binnen de BHOS begroting per regio.
Bijlage 5	Een overzicht van de non-ODA uitgaven per beleidsthema.
Bijlage 6	Hierin wordt een toelichting gegeven op de publieke klimaatuitgaven voor ontwikkelingslanden in 2019. Om een gedetailleerd inzicht te geven in de publieke klimaatfinanciering die Nederland aan ontwikkelingslanden verstrekt, is tevens een nieuw Klimaatdashboard opgezet (ClimateNL).
Bijlage 7	Betreft een uiteenzetting van de internationale inspanningen in 2019 op het terrein van migratie.

Totale HGIS-uitgaven 2019 naar beleidsthema (bedragen x EUR 1 000)

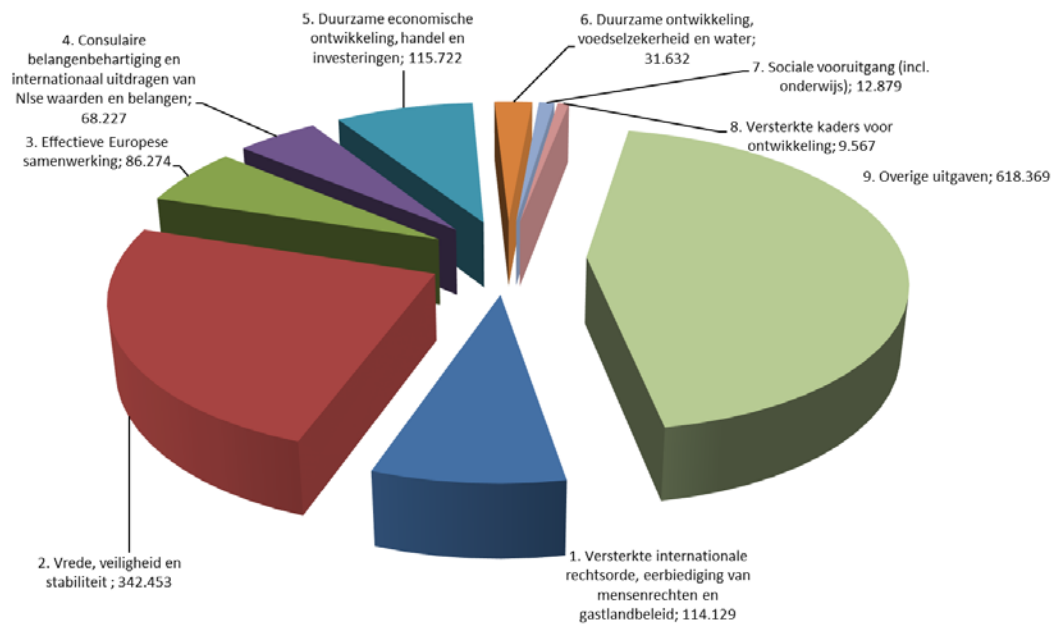
De HGIS is ingedeeld langs een 9-tal beleidsthema's (incl. een categorie apparaatskosten en overige, waarbij ook de kosten voor het postennet zijn opgenomen). Het totale HGIS-budget voor 2019 komt uit op EUR 6,1 miljard. Hiervan kwalificeert ongeveer EUR 4,7 miljard als *Official Development Assistance* (ODA). In onderstaande overzichten zijn de totale uitgaven per beleidsthema schematisch weergegeven voor de totale HGIS, voor de ODA uitgaven specifiek en tenslotte voor de non-ODA uitgaven.

ODA-uitgaven 2019 naar beleidsthema; EUR 4,7 miljard (bedragen x EUR 1 000)

Non-ODA uitgaven 2019 naar beleidsthema; EUR 1,4 miljard (bedragen x EUR 1 000)

2. Inleiding 2019

Een wereld in verandering – buitenland is binnenland

Het werk in het buitenland is gedaan in een dynamische en voortdurend veranderde mondiale omgeving. Een wereld waar het relatieve economisch gewicht weer verder verschoof naar het Verre Oosten. Een wereld die zich kenmerkte door spanningen tussen de VS en China, waar regionale mogendheden hun invloed sterker deden gelden en waar de EU voor het eerst werd geconfronteerd met het uittredingsproces van een lidstaat. Door het aankomende vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU is voor Nederland de noodzaak voor samenwerking met andere EU-lidstaten toegenomen.

Het multilaterale stelsel, dat de laatste 75 jaar voor veel welvaart en stabiliteit heeft gezorgd, stond in 2019 onder druk. Ook de eerbiediging van mensenrechten en respect voor internationaal recht moesten in 2019 soms steviger worden benadrukt dan voorheen. Vreedzame omwentelingen als in Soedan of in Algerije, of de vreedzame protesten in Libanon, toonden aan dat de beginselen van democratie en de wens van burgers om goed bestuurd te worden nog steeds een universele aantrekkingskracht hebben.

De veranderende internationale omgeving biedt aan een middelgrote mogendheid als Nederland kansen om ons land veiliger, welvarender en toekomstbestendiger te maken. In deze nieuwe omgeving kan Nederland invulling geven aan een actief extern beleid van de Europese Unie en is het kabinet overtuigd dat optreden in Europees verband veruit het meest effectief is om onze belangen te verdedigen en onze waarden uit te dragen. Noodzakelijk in dit kader is om – ondanks de verschillen van mening over sommige vraagstukken - een intensieve dialoog te houden met de Verenigde Staten, waarmee Nederland waarden, economische belangen en geschiedenis deelt. De VS blijven een essentiële partner en staan garant voor onze veiligheid.

De multipolaire wereld biedt ook mogelijkheden om ad hoc coalities te bouwen met partners. Of dat nu is in de strijd tegen ISIS, de verdediging van de rechten van de LHBTI, het optreden tegen mensensmokkelaars, het bevorderen van de vrijheid van internet of het bevorderen van maritieme veiligheid in de Golfregio.

Als onderdeel van de verdere implementatie van de BHOS-nota [Investeren in Perspectief](#) werd de verschuiving naar de focusregio's zichtbaar; nieuwe fondsen en programma's werden gelanceerd. Beleidsthema's zoals werk en onderwijs voor jongeren en vrouwen, maar ook seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, geestelijke gezondheid en psychosociale zorg in crisisrespons en digitalisering werden nader uitgewerkt. Op het gebied van economische diplomatie en handel is verder gewerkt aan de internationale positie en verdienvermogen van Nederland, internationaal verantwoord ondernemen door middel van de sectorconvenanten en het verder versterken van de dienstverlening aan mkb en startups.

De inzet op de hoofddoelen van de BHOS-nota - vermindering van instabiliteit, armoede en ongelijkheid in ontwikkelingslanden; bevordering van duurzame economische groei en effectieve klimaatactie wereldwijd; versterking van het internationaal verdienvermogen van Nederland - blijven onverminderd van belang om uitdagingen als ongelijkheid, aanhoudende conflicten, vluchtelingen- en migratiestromen, maar ook klimaatverandering het hoofd te bieden. Een overwegend teleurstellende uitkomst van de klimaattop in Madrid en de voortdurende humanitaire crisis in Jemen leidden tot extra hoofdbrekens. 2019 werd verder getekend door de Brexit, oprukkend protectionisme, het handelconflict tussen de VS en China, een toenemende druk op het mondiale handelssysteem en een verdieping van de crisis in de Wereldhandelsorganisatie.

De zeventien duurzame ontwikkelingsdoelen voor 2030 (*Sustainable Development Goals – SDGs*) vormen het kader voor de bestrijding van de grondoorzaken van armoede, migratie, terreur en klimaatverandering. In 2019 concludeerde de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties (VN) dat de wereldwijde actie onvoldoende is om de SDG's in 2030 te behalen, en dat daarom een versnelling noodzakelijk is. Tijdens de VN-top over de SDG's benadrukte Nederland het belang van mondiale inzet op circulaire economie, verbeterde toegang tot recht, de verbetering van de positie van vrouwen, inclusiviteit, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en klimaatactie om de SDG's te realiseren.

Dankzij een actieve diplomatie, die door dit kabinet ook is versterkt met een investering van EUR 40 miljoen, slaagt Nederland erin deze coalities te bouwen en te onderhouden: Nederland geldt als een betrouwbare partner die zijn verantwoordelijkheid neemt.

Per beleidsthema wordt hierna specifiek ingegaan op de algemene doelstelling, wordt de beleidsinzet op hoofdlijnen voor 2019 nader toegelicht, worden de budgettaire gevolgen zichtbaar in tabelvorm en is een korte toelichting op deze tabellen opgenomen. Per onderdeel is expliciet het ODA-aandeel in de uitgaven inzichtelijk gemaakt.

3. HGIS Toelichting per beleidsthema

Beleidsthema 1

Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging van de mensenrechten

Beleidsdoelstelling

Het bevorderen van een goed functionerende internationale rechtsorde inclusief gastlandbeleid, met een blijvende inzet op mensenrechten, als integraal onderdeel van het buitenlandbeleid. Een sterke rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten maken de wereld stabiel, veiliger, vrijer en welvarender. Dit vereist goed functionerende internationale instellingen en organisaties met een breed draagvlak en voortdurende inzet tegen straffeloosheid. De positie van Nederland als gastland voor Internationale Organisaties (IO's) en diplomatieke missies, in het bijzonder organisaties met een mandaat op het gebied van vrede en recht, biedt een goed uitgangspunt voor de bevordering van de ontwikkeling van internationale rechtsorde. Deze rechtsorde is onlosmakelijk verbonden met universele mensenrechten. De bevordering van mensenrechten is een kernelement van het Nederlands buitenlandbeleid.

Beleidsinzet toegelicht

Internationale instituten

Nederland ziet geïnstitutionaliseerd internationaal overleg als noodzakelijk voor het vinden van oplossingen voor mondiale en urgente problemen, en het voeren van een internationale dialoog. Het kabinet heeft daarom in allerlei fora actief en constructief meegedaan met deze dialoog en zoekt actief de samenwerking met vertrouwde en nieuwe partners om de Nederlandse doelen via het multilaterale systeem te bereiken. Een concreet resultaat van onze meerjarige inspanningen is de versterking van het functioneren van het Internationaal Strafhof. Eind 2019 besloot de jaarlijkse Vergadering van Verdragspartijen tot een herziening, die zich zal richten op de governance van het Hof, het verloop van de rechtspraak en de organisatie van het werk van de aanklager. Naar aanleiding van het Nederlandse initiatief in de VNVR om sancties in te stellen tegen mensenhandelaren actief in Libië, heeft Nederland het initiatief genomen voor de oprichting van een internationaal netwerk de tegoeden van mensenhandelaren sneller te kunnen traceren en te bevroeren.

Mensenrechten

In tijden van onophoudelijke en toenemende druk op de internationale rechtsorde, heeft Nederland de intensivering van het mensenrechtenbeleid voortgezet. Hierbij lag de nadruk op vrijheid van religie en levensovertuiging, vrijheid van meningsuiting en gelijke rechten voor LHBTI's. Om dit kracht bij te zetten heeft Nederland zich verkiesbaar gesteld voor de VN-Mensenrechtenraad, wat heeft geleid tot verkiezing als lid in oktober van 2019. Motto voor de [campagne](#) was "*Respect, Reach out, Respond*", tevens leidend voor de [inzet in de Raad](#) de komende drie jaar.

In 2019 werd de intensivering van het mensenrechtenbeleid voortgezet, met nadruk op vrijheid van religie en levensovertuiging, vrijheid van meningsuiting en gelijke rechten voor LHBTI's. De intensivering werd kracht bijgezet met het [aantreden van de speciaal gezant voor religie en levensovertuiging](#) en de [organisatie van een internationale conferentie over het bevorderen van godsdienstige verdraagzaamheid](#).

Gastlandbeleid

In tijden dat de internationale rechtsorde onder druk staat, is de Nederlandse bijdrage aan deze rechtsorde, conform artikel 90 van onze Grondwet, extra relevant. Nederland draagt hier onder andere aan bij met een goed gastlandbeleid voor internationale organisaties, inclusief de in Den Haag gevestigde internationale tribunalen en gerechtshoven. In 2019 sprongen de uitstekend verlopen

verhuizing van het Europees Geneesmiddelenagentschap (EMA) naar Amsterdam en de bijdrage van de Nederlandse overheid voor de verwerving van de grond voor een nieuw te bouwen OPCW-laboratorium in het oog.

Budgettaire gevolgen van beleid

Begroting/beleidsterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	01.01 Goed functionerende internationale instellingen	56.035	6.840	-3.519	-247	52.516	6.593
	01.02 Bescherming en bevordering van mensenrechten	63.402	37.555	2.749	-1.346	66.151	36.209
	01.03 Gastlandbeleid internationale organisaties	4.050	0	6.480	0	10.530	0
JenV	33.03.39 Opsporing en vervolging; drugsbestrijding Suriname	200	200	-159	-159	41	41
	33.03.10 Opsporing en vervolging; NFI	555	0	-20	0	535	0
	91.01 Europol en Eurojust	22.193	0	1.170	0	23.363	0
	91.01 WIPO	252	0	12	0	264	0
IenW	17.01 Luchtvaart	1.311	0	-166	0	1.145	0
	18.01 Scheepvaart en havens	1.073	0	70	0	1.143	0
SZW	02.00 Bijstand, Participatiewet en Toeslagenwet; contributie CASS	0	0	0	0	0	0
VWS	02.10 Curatieve zorg; kwaliteit en veiligheid	0	0	0	0	0	0
	02.11 Curatieve zorg; Beschikbaarheid en productveiligheid	2.700	0	-2.416	0	284	0
	04.40 Zorgbreed beleid; Inrichten uitvoeringsactiviteiten	1.000	0	0	0	1.000	0
Totaal		152.771	44.595	4.201	-1.752	156.972	42.843

Financiële toelichting

BZ:

- Binnen het onderdeel goed functionerende internationale instellingen is een aantal mutaties aan de orde. Zo is het budget voor het Vredespaleis en de jaarlijkse bijdrage aan de Carnegiestichting overgeheveld naar artikelonderdeel gastlandbeleid internationale organisaties (1.3) waardoor per saldo een daling is te zien. Hier staat tegenover dat meer is uitgegeven als gevolg van hoger dan voorziene bijdragen aan gespecialiseerde niet-gouvernementele organisaties (NGO) in het kader van het bevorderen van de internationale rechtsorde.
- De uitgaven voor mensenrechten zijn gestegen vanwege twee bijdragen aan het kantoor van de VN Hoge Commissaris voor de Mensenrechten (OHCHR). Een van deze bijdragen betreft een aanvulling op een reeds bestaande overeenkomst inzake onderzoek naar mensenrechtenschendingen via accountability-mechanismes, terwijl de andere een intensivering in het kader van het LHBTI-beleid betreft.
- Het budget voor gastlandbeleid is toegenomen door een mutatie van het budget voor de renovatie van het Vredespaleis en de jaarlijkse bijdrage aan de Carnegiestichting vanuit artikelonderdeel 1.1. Hier staat tegenover dat het grootste gedeelte van het budget voor het grootschalig onderhoud aan het Vredespaleis wordt doorgeschoven naar volgende jaren via de eindejaarsmarge.

VWS:

- De middelen die beschikbaar zijn gesteld voor het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (aCBG) ter compensatie van de gevolgen van de Brexit en het vertrek van het EMA naar Nederland zijn voor een deel dit jaar niet uitgegeven.

Beleidsthema 2

Vrede, veiligheid en stabiliteit

Beleidsdoelstelling

Het bevorderen van de Nederlandse en internationale veiligheid en stabiliteit door doelgerichte bilaterale en multilaterale samenwerking en het bevorderen van democratische transitie in prioritaire gebieden, vooral in de ring rond Europa. Daarnaast het doel om vrede en veiligheid te bereiken door het voorkomen en terugdringen van conflictsituaties en het bevorderen van rechtstaatontwikkeling, wederopbouw, vredesopbouw, legitieme en democratische staatsstructuren. Tevens het verlenen van noodhulp ter leniging van humanitaire nood wereldwijd.

Wat er in de wereld om ons heen gebeurt, heeft direct gevolgen voor onze eigen veiligheid en voor onze welvaart. Veel van de grensoverschrijdende dreigingen waaraan Nederland bloot staat, zijn van een dusdanige omvang en complexiteit dat een geïntegreerde aanpak en samenwerking in internationaal verband geboden is. Voorbeelden zijn de proliferatie van massavernietigingswapens, terrorisme en gewelddadig extremisme, ongewenste buitenlandse inmenging door statelijke actoren, grensoverschrijdende criminaliteit en cyberdreigingen.

Beleidsinzet toegelicht

Bondgenootschappelijke samenwerking

In een wereld met veel onzekerheden is het vergroten van stabiliteit en veiligheid een prioriteit voor Nederland. Om tegenwicht te bieden aan de verslechterende veiligheidsomgeving en afbrokkelende multilaterale structuren, investeert Nederland zowel in een EU die meer verantwoordelijkheid neemt voor de eigen veiligheid, als in de NAVO, de hoeksteen van het NL veiligheidsbeleid.

Complementariteit tussen de EU en de NAVO wordt daarbij nagestreefd.

Uit de aangenomen [verklaring](#) van de NAVO Leaders Meeting (3 en 4 december 2019), blijkt een duidelijk besef van de bondgenoten dat de huidige veiligheidsdreigingen vragen om verdere verhoging van de defensie-uitgaven. Er wordt van de Europese landen verwacht dat ze meer verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen veiligheid. Nederland heeft aangegeven het gevoel van urgentie voor vervolgstappen te delen in het licht van de ontwikkeling van de internationale veiligheidssituatie en het belang van een evenwichtige trans-Atlantische lastenverdeling. In de Defensievisie 2035 worden de lange lijnen naar de toekomst vormgegeven.

Veiligheid en rechtsorde

De Nederlandse inzet op veiligheid en rechtsorde richtte zich ook in 2019 op het vergroten van legitieme stabiliteit. Hierbij ligt de nadruk op de veiligheid van burgers (*human security*), de toegang tot recht en op politiek bestuur en vredesopbouw in de focusregio's. Hiermee draagt Nederland bij aan SDG16, gericht op vreedzame, inclusieve samenlevingen. Ook in 2019 maakte Nederland zich hard voor perspectief voor vluchtelingen, ontheemden en (kwetsbare) gastgemeenschappen, met name in acht focuslanden (Egypte, Ethiopië, Irak, Jordanië, Libanon, Kenia, Oeganda en Soedan), met bijzondere aandacht voor bescherming (waaronder ook mentale gezondheidszorg), werkgelegenheid en onderwijs. Belangrijkste instrument voor de implementatie van dit beleid is het [Prospects Partnerschap](#) met IFC, ILO, UNHCR, UNICEF en de Wereldbank.

Humanitaire diplomatie

Begin 2019 werd het nieuwe beleidskader "[Mensen Eerst](#)" afgerond. Aanpassing van het beleid was nodig vanwege de veranderde, complexe humanitaire context. Nederland heeft in 2019 sterk ingezet op Humanitaire diplomatie (humanitaire toegang, bescherming van burgers en eerbiediging van het internationale humanitair recht). De Nederlandse inzet voor verbetering van de kwaliteit van de hulp

en van het humanitaire systeem is in 2019 extra kracht bijgezet doordat de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking de rol van [Eminent Person van de Grand Bargain](#) op zich heeft genomen.

Migratie

In 2019 werd de diplomatieke inzet op grondoorzaken en beheersing van irreguliere migratie uitgebreid in West-Afrika/Sahel, de Hoorn van Afrika, het Midden-Oosten en Noord-Afrika. De capaciteit van het Nederlandse diplomatieke netwerk is versterkt en de samenwerking met belangrijke landen op de voornaamste migratieroutes is aangehaald. Nederland heeft daarnaast zijn inzet vergroot ten aanzien van mensenhandel en –smokkel, en aan de versterking van de EU-buitengrenzen. Met Nederlandse steun is wetgeving op het gebied van mensensmokkel verbeterd in West-Afrika, en de capaciteit van verschillende herkomst en transitlanden om mensenhandel en –smokkel te voorkomen, onderzoeken en vervolgen versterkt. Verder heeft Nederland bilateraal en in EU-verband gewerkt aan de brede programma's met landen zoals Irak, Libanon, Ethiopië en Niger. Deze programma's zijn gericht op stabiliteit, armoedebestrijding en duurzame, inclusieve groei maar ook grensbeheer.

***“Mind the Mind now”*: Aandacht voor geestelijke gezondheid en psychosociaal welzijn in humanitaire actie**

Nederland maakt zich hard voor geestelijke en psychosociale zorg in alle vormen van crisisrespons, vanaf het vroegste stadium. Nederland organiseerde hierover een internationale conferentie in Amsterdam in oktober 2019: [Mind the Mind now](#). Een groot aantal overheden, internationale humanitaire organisaties, ervaringsdeskundigen, niet-gouvernementele organisaties en wetenschappers bespraken de noodzaak, de voordelen en de mogelijkheden van integratie van psychosociale steun in crisisrespons. Vijftientig landen en tien internationale organisaties onderschreven de [Amsterdam Verklaring](#) met beleidsuitgangspunten en aanbevelingen, en benoemden concrete acties.

De *Mind the Mind now* conferentie heeft vaart gebracht in internationale besluitvorming.

Alle grote internationale humanitaire organisaties [bepaalden begin december 2019](#) dat geestelijke gezondheid en psychosociale steun onlosmakelijk verbonden zijn met de veerkracht van mensen in nood. Dit betekent onder meer dat zij instrumenten moeten ontwikkelen en inzetten in de programmering, budgettering, uitvoering en verslaglegging van noodhulp.

Nederland heeft daarnaast bijgedragen aan de aanneming van een [resolutie](#) over integratie van geestelijke gezondheidszorg en psychosociale steun in humanitaire actie, en over (bij)scholing van staf en Rode Kruis en Rode Halve Maan vrijwilligers op dit gebied.

Budget Internationale Veiligheid

Nederlandse militairen zijn in 2019 wederom breed ingezet voor vrede en veiligheid. Gedurende het jaar waren gemiddeld 780 militairen op uitzending. In 2019 zijn ruim 2135 militairen uitgezonden geweest. Nederland heeft voor de vooruitgeschoven NAVO-aanwezigheid in Litouwen een bijdrage geleverd aan de multinationale battlegroup onder leiding van Duitsland.

Nederland heeft in 2019 bijgedragen aan de anti-ISIS coalitie en de brede veiligheidsinzet in Irak (waaronder de NAVO-missie in Irak). Om de veiligheidssector in Irak te versterken heeft Nederland in 2019 binnen de anti-ISIS coalitie een trainingsinzet gedaan. Van januari 2018 tot januari 2019 was een Nederlands Chirurgisch team van ongeveer tien mensen ontplooid. Daarnaast voorzag Nederland met een *Target Support Cell* (TSC) en een *Processing Exploitation and Dissemination* (PED) capaciteit in een behoefte binnen het zorgvuldige doelontwikkelingsproces dat vooraf gaat aan luchtaanvallen

van de Anti-ISIS coalitie. Tevens heeft Nederland in 2019 bijgedragen aan de NAVO-missie in Irak (NMI) door een bijdrage te leveren met militairen en civiele experts.

Nederland heeft tot 1 mei 2019 in de *United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission* in Mali (MINUSMA) een bijdrage geleverd. Nederland is met twee tot drie stafofficieren in de missie actief gebleven. Daarnaast heeft Nederland met twee militairen een Duitse eenheid in Mali ondersteund. In 2019 heeft Nederland met 480 militairen een bijdrage geleverd aan Resolute Support, de NAVO-missie in Afghanistan. Dit betreft een met Duitsland samenwerkend team van SOF-adviseurs en ondersteunende troepen ten behoeve van de training, advisering en begeleiding van Afghan Special Security Forces (ASSF).

Voorts leverde Nederland in 2019 een aantal kleine bijdragen aan missies in Afrika en het Midden-Oosten, waaronder UN Disengagement Observer Force (UNDOF), European Union Training Mission (EUTM) Mali, United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL), United States Security Coordinator (USSC), United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO) en Combined Maritime Force (CMF) Bahrain. De politie voert daarnaast activiteiten uit in het kader van internationale politietsamenwerking en de uitzending van politiefunctionarissen naar internationale (civiele) missies en operaties. Een uitgebreide toelichting waarbij ook de diverse missies zijn benoemd, is opgenomen in het jaarverslag van het ministerie van Defensie.

Budgettaire gevolgen van beleid

Begroting/beleidsreïen/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	02.01 Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid	11.015	0	1.752	0	12.767	0
	02.02 Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme	14.351	0	-1.142	0	13.209	0
	02.03 Wapenbeheersing	10.794	3.252	993	-334	11.787	2.918
	02.04 Bevorderen van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	226.827	75.301	-44.233	-12.510	182.594	62.791
	02.05 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden	28.013	11.205	-1.132	-453	26.881	10.752
BHOS	04.01 Humanitaire hulp	370.017	369.000	16.934	17.190	386.951	386.190
	04.02 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking	172.000	172.000	-1.510	-1.510	170.490	170.490
	04.03 Veiligheid en rechtstaatontwikkeling	235.243	235.243	-21.702	-21.702	213.541	213.541
	04.04 Noodhulpfondsen	0	0	583	583	583	583
JenV	31.03.21 Kwaliteit, Arbeidsvoorwaarden en ICT politie; internationale samenwerking	8.600	8.600	-88	-88	8.512	8.512
	36.02 Nationale veiligheid en terrorismebestrijding	0	0	0	0	0	0
Defensie	01.01.01 Crisisbeheersingsoperaties/BIV (inclusief contributies)	188.482	0	-25.250	0	163.232	0
	11 Geheime uitgaven	0	0	7.683	0	7.683	0
Totaal		1.265.342	874.601	-67.112	-18.824	1.198.230	855.777

Financiële toelichting:

BZ:

- De uitgaven voor het Stabiliteitsfonds (onderdeel van artikelonderdeel bevordering van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde; 02.04) zijn lager dan geraamd omdat er minder een beroep op het fonds is gedaan dan oorspronkelijk voorzien.
- Verder is een aantal betalingen doorgeschoven naar 2020, zoals voor het *Afghanistan National Army Trust Fund* (ANA TF) en zijn enkele langlopende commiteringen in 2018/2019 afgelopen. Een deel hiervan betrof ODA-middelen, welke alternatief zijn ingezet binnen de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.
- Het budget voor bevordering van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde is verder verlaagd omdat de middelen voor de inzet van hoog-risico posten, via een begrotingsoverheveling, grotendeels zijn toegevoegd aan de Defensiebegroting. De uitgaven hiervoor worden, conform de

interdepartementale afspraken, door Defensie gemaakt. Ook is een deel van dit budget niet besteed in 2019 en wordt via de eindejaarsmarge meegenomen naar 2020.

- De Nederlandse contributie voor VN-crisisbeheersingsoperaties is lager uitgevallen dan geraamd en ook was de verdragscontributie voor de OVSE lager. Verder is er vanwege een nieuwe tijdsplanning van de organisatie minder uitgegeven aan het *OVSE Junior Professional Officer (JPO) Programma*.

BHOS:

- Ten opzichte van de vastgestelde begroting is meer uitgegeven aan humanitaire hulp. Zo is het budget verhoogd vanwege humanitaire noden, waarbij de dekking gebeurde vanuit onderbesteding op het budget voor veiligheid en rechtstaatontwikkeling. De intensivering was onder andere gebruikt voor het ophogen van bijdragen aan UNHCR en UNRWA. Binnen dit verhoogde budget kon een, voor 2019 geplande, betaling van EUR 3 miljoen aan het Nederlandse Rode Kruis geen doorgang meer vinden en deze is verschoven naar 2020.
- Het decentrale budget voor de landenprogramma's voor functionerende rechtsorde is neerwaarts bijgesteld, voornamelijk vanwege tegenvallers in de uitvoering van activiteiten van de posten Kaboel (Afghanistan), Kampala (Oeganda) en Juba (Zuid-Soedan). Ook bleef de uiteindelijke realisatie op het landenprogramma functionerende rechtsorde achter op de al bijgestelde verwachtingen. Dit betrof met name programma's in de Grote Meren en Sahel regio's en Oeganda.

Defensie:

- Deze middelen worden aangewend ten behoeve van inzet in crisisbeheersingsoperaties; inzet van de krijgsmacht in het kader van nieuwe dreigingen vanuit de oost- en zuidflank; inzet van de krijgsmacht, politie en andere civiele functionarissen in het kader van rechtsstaatontwikkeling en migratie; en flexibele en snel inzetbare capaciteit (mensen en middelen) voor conflictpreventie.
- Een uitgebreide toelichting waarbij ook de diverse missies zijn benoemd, is opgenomen in het jaarverslag van het ministerie van Defensie.

Beleidsthema 3 Europese samenwerking

Beleidsdoelstelling

De algemene doelstelling is een effectieve Europese samenwerking om de Europese Unie en haar lidstaten zo vreedzaam, welvarend en sterk mogelijk de toekomst in te loodsen. Europa is essentieel voor onze welvaart, vrijheid en veiligheid. Een actieve opstelling van Nederland in het Europese besluitvormingsproces is dan ook in het directe belang van Nederlandse burgers en bedrijven. Door consequent en constructief optreden kan Nederland zijn invloed binnen de Europese Unie vergroten. Zo kan Nederland mede vormgeven aan ontwikkelingen in Europa die direct van invloed zijn op onze economische, sociale en politieke toekomst.

Beleidsinzet toegelicht

In 2019 werd binnen de Europese Unie onderhandeld over het instrument voor het Nabuurschap, Ontwikkeling en Internationale Samenwerking (NDICI) voor het volgende Meerjarige Financiële Kader (2021-2027). Samen met gelijkgezinde lidstaten maakte Nederland zich met succes hard voor verankering van de inzet op SRGR in de Raadspositie over dit instrument. Ook pleitte Nederland voor een ambitieuze klimaatinzet buiten de EU en een gebalanceerde en brede inzet bij het adresseren van irreguliere migratie. Nederlandse expertise over en ervaring met innovatieve financiering en verbetering investeringsklimaat werd ingebracht in discussies over het *European Fund for Sustainable Development* (EFSD) en zijn opvolger, het EFSD+. Net als Nederland heeft de eind 2019 aangetreden nieuwe Europese Commissie een sterke focus op Afrika. Dit biedt kansen voor versterkte samenwerking, ook in de Nederlandse focusregio's.

Brexit

Brexit bepaalde in 2019 opnieuw in belangrijke mate de Europese agenda's, en in het VK vonden tussentijdse verkiezingen plaats. Door het aankomende vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie is voor Nederland de noodzaak voor samenwerking met andere EU-lidstaten toegenomen. De hiervoor benodigde versterking van het postennet is in 2019 gerealiseerd en maakt het mede mogelijk om de Nederlandse ambassades in de EU-landen op meer structurele wijze in te zetten bij coalitievorming.

Om het hoofd te bieden aan de onvoorspelbare ontwikkelingen in het Verenigd Koninkrijk heeft Nederland gedurende het hele jaar intensieve *contingency* inspanningen verzorgd. Gedurende het jaar zijn oefensessies gehouden om de crisisorganisatie goed voor te bereiden en zijn maatregelen voorbereid om het grensverkeer richting het Verenigd Koninkrijk in goede banen te leiden. In maart 2019 is de verzamelwet Brexit ([Stb. 2019, 123](#)) gerealiseerd. In januari zijn daarnaast alle Britse burgers in Nederland geïnformeerd over de '[fatsoenlijke oplossing](#)' met daarin beschreven wat een no deal voor hen gaat betekenen op alle beleidsterreinen van de Rijksoverheid en welke oplossingen het kabinet heeft voorbereid. Verder heeft het kabinet het gehele jaar zich intensief ingezet om bedrijfsleven, koepels en andere belanghebbenden zo goed mogelijk voor te bereiden voor Brexit. Dit met behulp van o.a. een intensieve multimedia campagne, inrichten van online Brexit Loket en online tool de *Brexit Impact Scan*.

Ons land bleef zich er verder voor inzetten dat ook organisaties als de Raad van Europa en de OVSE hun werk voor de burgers van Europa kunnen voortzetten. In het kader van het uitbreiden van

partnerschappen ter versterking van het multilateralisme heeft [Nederland](#) zich in 2019 aangesloten bij de door Duitsland en Frankrijk geleide Alliantie voor Multilateralisme, (Kamerstuk II, [26150 nr. 184](#)).

Budgettaire gevolgen van beleid

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	03.02 Europees Ontwikkelingsfonds	234.281	234.281	-9.552	-9.552	224.729	224.729
	03.03 Een hechtere Europese waardengemeenschap	9.720	3.888	483	193	10.203	4.081
	03.04 Versterkte Nederlandse positie in de Unie	4.827	0	-408	0	4.419	0
Toerek.	EU-begroting	405.600	329.867	0	0	405.600	329.867
	Totaal	654.428	568.036	-9.477	-9.359	644.951	558.677

Financiële toelichting:

BZ:

De bijdrage aan het Europees Ontwikkelingsfonds is, vanwege een lagere liquiditeitsbehoefte, lager uitgevallen dan geraamd in de begroting 2019. Dit is de uitkomst van onderhandelingen tussen de EU-lidstaten.

Beleidsthema 4

Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen

Beleidsdoelstelling

Het verlenen van goede consulaire diensten aan Nederlanders in nood in het buitenland, evenals het verstrekken van reisdocumenten aan Nederlanders in het buitenland. Daarnaast levert het kabinet een bijdrage aan een gereguleerd personenverkeer door de Nederlandse inbreng in het Europese visumbeleid en is, naast het opstellen van ambtsberichten, verantwoordelijk voor de visumverlening kort verblijf.

Het versterken van de Nederlandse cultuursector door internationale uitwisseling en presentatie; verbindingen leggen met economische diplomatie en andere prioriteiten van geïntegreerd buitenlandbeleid, zoals het mensenrechtenbeleid en veiligheidsbeleid.

Beleidsinzet toegelicht

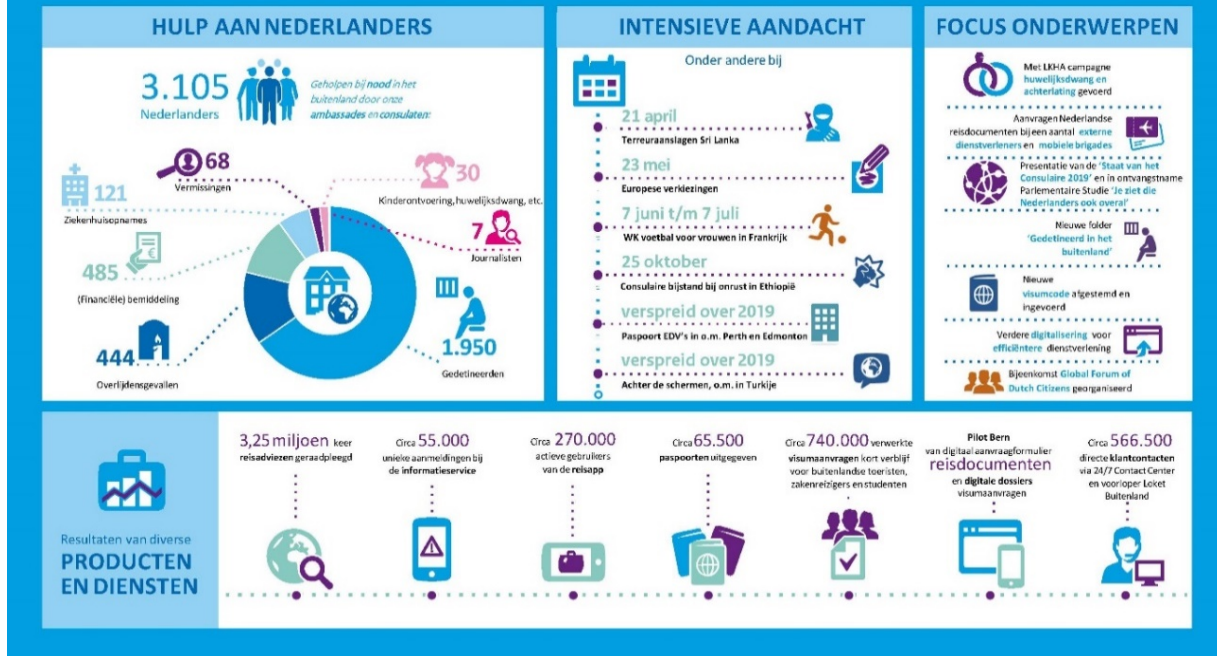
Consulaire diplomatie

Vanuit het postennetwerk werden 24/7 consulaire diensten geleverd voor Nederlanders in alle delen van de wereld. Met behulp van de Nederlandse ambassades werden reisadviezen opgesteld om Nederlandse reizigers te wijzen op risico's van reizen in het buitenland. Bovendien werd concrete consulaire hulp verleend aan Nederlanders die in het buitenland in de problemen waren geraakt.

Het kabinet blijft op dat vlak moderniseren en investeren in dienstverlening voor Nederland en Nederlanders. De afgelopen jaren is gewerkt aan het neerzetten van een brede consulaire strategie, waarbij modernisering, digitalisering, taakspecialisatie en heldere kaderstelling centraal staan. In 2019 is opnieuw de jaarlijkse 'Staat van het Consulaire' gepubliceerd, een brief over de staat van de consulaire dienstverlening aan Nederlanders in het buitenland, maar ook aan buitenlanders die naar Nederland willen komen. In de beleidsbrief van dit jaar is verslag gedaan van o.a. modernisering van het visumbeleid, doorontwikkeling van het 24/7 ContactCenter en consulaire bijstand aan Nederlanders in nood, waarbij specifiek is ingegaan op kwetsbare categorieën, zoals slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating en personen met verward gedrag. Ook is aangegeven hoe we bouwen aan verdere dienstverlening voor Nederlanders wereldwijd door de bouw van Loket Buitenland. Het uiteindelijke doel van de moderniseringsagenda is om de consulaire klant sneller te helpen en betere kwaliteit te leveren. Via het Loket Buitenland zal een groter aantal producten en diensten, waar andere Rijksdiensten voor verantwoordelijk zijn, aan de doelgroep Nederlanders in het buitenland aangeboden worden.

Bijgaand overzicht laat zien welke consulaire diensten zijn geleverd door het ministerie van Buitenlandse Zaken in 2019.

Consulaire dienstverlening in beeld | 2019

Internationaal cultuur

In 2019 is het Beleidskader internationaal cultuurbeleid 2021-2024 verschenen (Kamerstukken II 2019/20, [31482](#), nr. 108). Het kader heeft drie doelstellingen. In de eerste plaats versterken we de positie van de Nederlandse culturele sector in het buitenland door zichtbaarheid, uitwisseling en duurzame samenwerking. In de tweede plaats ondersteunen we met Nederlandse cultuuruitingen de bilaterale relaties met andere landen. In de derde plaats benutten we de kracht van de culturele sector en creatieve industrie voor de 'Sustainable Development Goals'.

Budgettaire gevolgen van beleid

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	04.01 Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland	13.945	0	155	0	14.100	0
	04.02 Samen met (keten)partners het personenverkeer reguleren	9.049	0	9.321	0	18.370	0
	04.03 Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur	7.706	0	1.371	0	9.077	0
	04.04 Uidragen Nederlandse waarden en belangen	19.606	136	2.070	-12	21.676	124
OCW	08.77 Internationaal onderwijs; Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken: cultuur	426	0	85	0	511	0
	14.71 Cultuur; subsidies	4.617	0	0	0	4.617	0
	Totaal	55.349	136	13.002	-12	68.351	124

Financiële toelichting

BZ:

- Als gevolg van de autonome groei in de visumverleningnamen namen de uitgaven voor het onderdeel '*samen met (keten)partners het personenverkeer reguleren*' toe. Het betreft uitgaven voor ICT, vervoerskosten visumproces en aankoop stickers. Daarnaast heeft de modernisering van de consulaire diplomatie geleid tot intensivering in 2019 en 2020 om de digitaliseringsagenda conform planning en budget uit te voeren.
- De mutaties op het artikelonderdeel uidragen van Nederlandse waarden en belangen zijn divers, waaronder de kosten voor de Chinastrategie en verkeersnotificaties. De uitgaven voor notificaties zijn een vergoeding aan het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) voor het genereren van begane verkeersovertredingen door medewerkers van Corps Diplomatique en Internationale organisaties.

Beleidsthema 5

Duurzame handel en investeringen

Beleidsdoelstelling

Verminderen van armoede en maatschappelijke ongelijkheid, bevorderen van duurzame inclusieve groei wereldwijd en versterken van het internationaal verdienvermogen van Nederland. Daartoe werkt Nederland aan een toekomstbestendig multilateraal handels- en investeringssysteem met aandacht voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO), versterking van de Nederlandse handels- en investeringspositie en aan versterking van de private sector en een verbeterd ondernemingsklimaat in ontwikkelingslanden.

Beleidsinzet toegelicht

Handelssystemen

Het op regels gebaseerde mondiale handelssysteem kwam verder onder druk te staan. De crisis in de Wereldhandelsorganisatie WTO verdiepte zich; het beroepslichaam van de WTO stopte in december noodgedwongen met functioneren. De terugval op bilaterale, op macht gebaseerde onderhandelingen leidde tot oplopende handelsfricties tussen de VS, China en de EU. Nederland zette zich in EU-verband in voor behoud en verdieping van het multilaterale handelssysteem.

Nederlandse handels- en investeringspositie

De publieke en private sector hebben de handen verder ineen geslagen ter versterking van de dienstverlening aan het mkb en startups die willen [internationaliseren](#). Zo is met de vernieuwing van de website www.internationaalondernemen.nl tegemoet gekomen aan betere ontsluiting van publieke en private handelsbevorderende informatie. Ter versterking van de Nederlandse positie als startup-hub heeft het kabinet [extra geld](#) uitgetrokken. Voor de invulling van de portefeuille Vestigingsklimaat van ISO NL is dit jaar een nieuwe [Invest In Holland Strategie](#) opgesteld voor de periode 2020-2025. Hiermee komt er een sterkere focus op het aantrekken van juist die buitenlandse bedrijven die bijdragen aan de Nederlandse ambities op innovatie, verduurzaming en digitalisering. Naast handel en investeringen zijn ook innovatiesamenwerking, kennis en talent onderdeel van de ISO-strategie. [NL Works](#) (voorheen de Werkplaats) heeft zeven langlopende publiek private samenwerkingsprogramma's ontwikkeld, waarbij het consortia van Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen ondersteunt en adviseert bij het verzilveren van kansen in omvangrijke projecten

Handel door ontwikkeling

Om de SDG-doelen dichterbij te brengen zijn nieuwe stappen gezet om de innovatiekracht van het lokale en Nederlandse bedrijfsleven te mobiliseren en nieuwe partnerschappen te creëren. Hiertoe is het Innovatiefonds gestart, dat via [SBIR](#) Nederlandse bedrijven ondersteunt bij de ontwikkeling van innovatieve circulaire oplossingen voor ontwikkelingsuitdagingen in met name de focuslanden. Daarnaast richt het fonds zich via de *Orange Corners* op innovatieve lokale bedrijven en start-ups. Het in 2018 gestarte SDG-partnerschapsfonds (SDGP) heeft [18 nieuwe partnerschappen van bedrijven, kennisinstellingen en ngo's](#) opgeleverd die zijn gericht op het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen, waarvan een derde in de focusregio's. Een tweede call is gepubliceerd.

Global Entrepreneurship Summit (GES)

De regeringen van Nederland en de Verenigde Staten organiseerden in 2019 samen de GES. De GES was een succesvol voorbeeld van een omgekeerde handelsmissie, waarbij ons bedrijfsleven in zijn thuismarkt een plek op het wereldtoneel werd geboden. De GES was voor Nederland een waardevol instrument van economische diplomatie. Een voorbereidende Road to GES Caribbean op Curaçao heeft ook de Caribische delen van het Koninkrijk de gelegenheid gegeven aan te sluiten en zich tijdens de GES te presenteren o.a. door een themasessie rondom *Resilient Islands*. Nederland heeft het co-gastheerschap van de GES succesvol aangegrepen om te laten zien dat maatschappelijke uitdagingen ook groeikansen voor ondernemers zijn. In aanwezigheid van duizend ondernemers en driehonderd investeerders was er specifieke aandacht voor de thema's gezondheid, finance, agrifood, connectivity en water. Tijdens de GES is de Nederlandse positie als toegangspoort tot Europa en innovatieve hotspot versterkt. De invulling van het programma heeft bij meer dan 85% van de deelnemers geleid tot [nieuwe connecties en nieuwe inzichten](#).

Budgettaire gevolgen van beleid

Begroting/beleidsreïen/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BHOS	01.01 Duurzaam handels- en investeringsstyeem, incl. MVO	30.553	19.075	-1.922	338	28.631	19.413
	01.02 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	107.919	0	-11.219	0	96.700	0
	01.03 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	385.817	379.545	4.550	5.960	390.367	385.505
EZK	1.55 Goed functionerende economie en markten; opdrachten	149	0	-64	0	85	0
	1.95 Goed functionerende economie en markten; bijdragen (inter)nationale organisaties	2.572	0	118	0	2.690	0
	2.95 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; bijdragen (inter)nationale organisaties	2.384	0	-217	0	2.167	0
Totaal		529.394	398.620	-8.754	6.298	520.640	404.918

Financiële toelichting:

BHOS:

- De uitgaven op het onderdeel versterkte Nederlandse Handels- en investeringspositie kennen een lagere realisatie. Voor de *Global Entrepreneurship Summit* en de subsidies voor *Netherlands in Business* en de *Development Accelerator* waren de uitgaven lager dan eerder begroot. Verder bleek dat een aantal RVO regelingen (SIB, PIB en DHI) en de beschikbare middelen voor DTIF ten opzichte van de ontwerpbegroting niet volledig zijn uitgeput.
- De uitgaven voor versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden zijn per saldo hoger. Dit komt hoofdzakelijk doordat het amendement ter verstrekking van privaat ondernemerschap ([Kamerstuk 35 000 XVII, nr. 25](#)) binnen dit artikel is verwerkt. Hier staat tegenover dat op een aantal infrastructurele projecten minder budget nodig was. Verder viel de bijdrage aan RVO.nl lager uit dan begroot door de lagere uitvoeringskosten.

Beleidsthema 6

Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid en water

Beleidsdoelstelling

Toegenomen voedselzekerheid; verbeterd waterbeheer, drinkwater, sanitaire voorzieningen en voorlichting over hygiëne; toegenomen weerbaarheid tegen klimaatverandering en tegengaan van klimaatverandering; duurzaam gebruik natuurlijke hulpbronnen en daarmee het voorkomen van ontbossing in de tropen.

Beleidsinzet toegelicht

Voedselzekerheid

In juni 2019 hebben de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking de aangepaste inzet op voedselzekerheid "Op weg naar een wereld zonder honger in 2030" ([Kamerbrief, TK 2018-2019, 33 625, nr 280](#)) gepresenteerd. Hierin wordt specifiek aandacht besteed aan de relatie tussen SDG 2 en de klimaat- en biodiversiteitsproblematiek. Mobiliseren van Nederlandse kennis werd in 2019 vereenvoudigd door de lancering van het *Netherlands Food Partnership* (NFP) dat Nederlandse partijen bij elkaar zal brengen om meer impact voor voedselzekerheid te realiseren.

Water

De interdepartementale inzet voor de watergerelateerde SDG's tot 2030 is geactualiseerd, en sterker gericht op klimaatadaptatie, zoals toegelicht in de Kamerbrief 'Nederlandse Internationale Water Ambitie' IWA. ([Kamerstuk 32 605, nr 217](#)). De inzet op water is in 2019 conflict-sensitiever geworden. Het *Water, Peace and Security Partnership* heeft methoden en instrumenten ontwikkeld voor vroege identificatie en voorkoming van water-gerelateerde conflicten. Bij de inzet op water en sanitatie werd meer ingezet op verduurzaming via bestaande systemen en netwerken.

Klimaat

Nederland heeft, bilateraal en in VN en EU, extra inspanningen geleverd op het gebied van klimaatdiplomatie voor meer klimaatambitie en –actie wereldwijd, zoals uiteengezet in [Kamerstuk 31793, nr. 189](#). De reductie van de uitstoot van broeikasgassen heeft ook klimaat effecten voor ontwikkelingslanden. Ontwikkelingslanden die zijn aangesloten bij het NDCPartnerschap kunnen steun krijgen bij de ontwikkeling van meer ambitieuze, *evidence-based* nationale klimaatplannen en voor kwalitatief betere uitvoering van die plannen. Dergelijke steun wordt inmiddels aan 65 landen verstrekt.

Budgettaire gevolgen van beleid

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BHOS	02.01 Voedselzekerheid	339.295	339.295	-2.628	-2.628	336.667	336.667
	02.02 Water	193.714	193.714	-4.671	-4.671	189.043	189.043
	02.03 Klimaat	190.468	189.318	7.169	6.578	197.637	195.896
IenW	11.01 Algemeen waterbeleid (Partners voor Water)	14.411	0	-643	0	13.768	0
	19.02 Uitvoering milieubeleid en internationaal	5.552	0	-420	0	5.132	0
	14.01 Wegen en verkeersveiligheid; Netwerk programma's	0	0	200	0	200	0
	23.01 Meteorologie, seismologie en aardobservatie (contributie WMO)	940	35	-97	0	843	35
	97.01 IenW-brede programmamiddelen	0	0	200	0	200	0
EZK	4.55 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; opdrachten	309	0	-194	0	115	0
	4.95 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; bijdragen aan (inter)nationale organisaties	1.449	0	343	0	1.792	0
LNV	11.95 Een concurr., duurz. en veil. agro-, vis.- en voedselketen; bijdragen (inter)nationale organisaties (w.o. FAO en UNEP)	10.264	4.133	694	306	10.958	4.439
	12.95 Natuur en biodiversiteit; bijdragen (inter)nationale organisaties	1.188	0	169	0	1.357	0
Totaal		757.590	726.495	122	-415	757.712	726.080

Financiële toelichting:

BHOS:

- De uitgaven op artikelonderdeel Voedselzekerheid (2.1) zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting afgenomen. Voor de activiteiten van het *Climate Smart Agriculture* programma van SNV ([SNV Netherlands Development Organisation](#)) gericht op voedselsystemen bleek minder liquiditeitsbehoefte.
- Verder werd in Bangladesh invulling gegeven aan [het besluit](#) (Kamerstuk 34 952, nr. 33) om de OS-inzet op thema's buiten de productieve sectoren geleidelijk af te bouwen.
- Hogere uitgaven werden daarentegen gerealiseerd voor activiteiten gericht op het uitbannen van honger en ondervoeding.
- Hogere uitgaven werden ook gerealiseerd voor activiteiten gericht op de agrarische sector, onder andere door het nieuwe *Horticulture Development Program* programma in Irak.
- De uitgaven op artikelonderdeel Water (2.2) zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting eveneens afgenomen. In het geval van integraal waterbeheer bleven de uitgaven voor activiteiten achter in Mozambique en bleek er voor activiteiten in Benin en Zuid-Soedan een hogere liquiditeitsbehoefte.
- Voor drinkwater & sanitatie bleven de uitgaven met name in Ghana achter op de planning. Dit was het gevolg van het feit dat de uitgaven van RVO voor het WASH-programma achterbleven bij de prognoses door vertraging in de uitvoering, en doordat een optopping van het UNICEF-programma minder hoog uitviel dan was voorzien.
- Op het terrein van klimaat (2.3) zijn de uitgaven gestegen als gevolg van de uitvoering van twee aangenomen amendementen. Dit op het terrein van het stimuleren van innovatieve vormen van energievoorzieningen in huishoudens in ontwikkelingslanden ([kst 35 000 XVII, nr 13](#)) en ervoor te zorgen dat innovatieve initiatieven op het gebied van zonne-energie ([kst 35 000 XVII, nr 12](#)) structureel worden gestimuleerd in met name de focusregio's, in het bijzonder de Sahel en de hoorn van Afrika.

IenW:

- In 2016 is de subsidieregeling gestart van het programma Partners voor Water (PvW) 2016-2021 als opvolger van de subsidieregeling van het programma HGIS Partners voor Water 3. Dit betreft het centrale uitvoeringsprogramma van de (interdepartementale) Nederlandse Internationale Water Ambitie (NIWA). Het programma is aangestuurd vanuit het Interdepartementale Water

Cluster, waarin de drie ministeries BZ, EZK, LNV en IenW samenwerken en gericht op het vergroten van Waterveiligheid en Waterzekerheid in de wereld en het behalen van de Sustainable Development Goals (SDG's) per 2030.

- Het Blue Deal programma is in 2018 van start gegaan. Het betreft een subsidie die verstrekt is aan de Unie van Waterschappen voor een internationaal samenwerkingsprogramma. De Blue Deal is een samenwerking tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken, het ministerie van IenM en (onder coördinatie van de Unie van Waterschappen) 21 Nederlandse waterschappen die tot en met 2030 zal voortduren. Gezamenlijk gaan zij in die periode langdurige partnerschappen met nationale en regionale partners aan om zodoende 20 miljoen mensen in 40 stroomgebieden wereldwijd te kunnen helpen aan schoon, voldoende en veilig water.
- De middelen op art 19.02 zijn in 2019 met name ingezet voor activiteiten van de Global Commission on Adaptation en de versnelling van klimaat adaptieve maatregelen met het doel landen wereldwijd te helpen zich te wapenen tegen de gevolgen van klimaatverandering. Hiernaast is de samenwerking gezocht met diverse (inter)nationale organisaties gericht op bijv. de versnelling van de internationale transitie naar een circulaire economie.
- De uitgaven op artikelonderdeel Uitvoering Milieubeleid en Internationaal (19.02) zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting afgenomen als gevolg van een herschikking binnen het HGIS budget waarbij middelen zijn overgeboekt van artikel 19 naar artikel 98. Dit ten behoeve van de benodigde capaciteit ter ondersteuning van de Global Commission on Adaptation en het opzetten van de nieuwe governance model als gevolg van de omzetting van de Global Center on Adaptation in een stichting.

Beleidsthema 7

Sociale vooruitgang

Beleidsdoelstelling

Menselijke ontplooiing en het bevorderen van sociale gelijkheid en inclusieve ontwikkeling, door het bijdragen aan seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) voor iedereen en een halt toeroepen aan de verspreiding van hiv/aids. Daarnaast wordt ingezet op het bevorderen van vrouwenrechten en gendergelijkheid. Tevens wordt bijgedragen aan ontwikkeling via onderwijs en daarmee bijgedragen aan het vergroten van kansen en perspectieven voor jongeren en een toename van het aantal goed opgeleide professionals, versterking van hoger- en beroepsonderwijsinstellingen en het bevorderen van beleidsrelevant onderzoek. Tenslotte wordt het maatschappelijk middenveld versterkt door bevordering en bescherming van de politieke ruimte voor maatschappelijke organisaties en versterken van de meest gemarginaliseerde en gediscrimineerde groepen, zodat zij hun stem kunnen laten horen.

Beleidsinzet toegelicht

Internationaal onderwijs

In de kabinetsreactie op het IBO Internationalisering van het Hoger Onderwijs ([Kamerstukken II 2018/19, 31288, nr. 782](#)) en het wetsvoorstel Taal en toegankelijkheid ([Kamerstukken II 2018/19, 35282, nr. 1](#)) zijn maatregelen aangekondigd voor bewuster taalbeleid bij instellingen, een beheersbare instroom van internationale studenten, en meer kennis van internationalisering.

SRGR

Keuzevrijheid van vrouwen, jongeren en achtergestelde groepen op het terrein van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR), de toegang tot informatie en diensten op het gebied van seksualiteit inclusief anticonceptie, veilige abortus en seksuele voorlichting blijft centraal staan binnen Nederlands beleid. Dit krijgt gestalte door steun aan internationale organisaties en het maatschappelijk middenveld. De internationale afspraken over vrouwenrechten en SRGR staan in toenemende mate onder druk. Nederland nam het voortouw in de diplomatieke respons door middel van sterke resoluties en breed gedragen gelijkgezindenverklaringen [tijdens de AVVN](#) en [tijdens de ICPD25 Nairobi Summit](#) waar het belang van SRGR en gendergelijkheid en het behoud van de internationale consensus werd onderstreept.

Maatschappelijk middenveld

Nederland steunt het maatschappelijk middenveld met financiering van strategische partnerschappen, maar ook directe financiering van zuidelijke partners. Bevindingen van de afgelopen jaren, waaronder die van IOB, zijn meegenomen in de vormgeving van het nieuwe beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld ([beleidskader VMM](#)), dat eind 2019 is gepubliceerd.

Ontwikkeling door onderwijs

Met de [International Finance Facility for Education](#) (IFFEd) werd in 2019 een aantal grote stappen gezet. Dit innovatieve financieringsinstrument zet in op een gecombineerde inzet van garanties en giften, dat via multilaterale ontwikkelingsbanken goedkopere leningen voor onderwijsfinanciering verstrekken. De verwachting is dat het instrument in 2020 gelanceerd zal worden. Verder werden twee speciale ambassadeurs aangesteld: naast een voor vrouwenrechten en gendergelijkheid ook een voor jongeren, onderwijs en werkgelegenheid.

Budgettaire gevolgen van beleid

Begroting/beleidsreïen/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
OCW	06.70 Hoger beroepsonderwijs	2.873	2.873	0	0	2.873	2.873
	07.70/76 Wetenschappelijk onderwijs	51.437	44.380	1.333	1.166	52.770	45.546
	08.71 Internationaal onderwijs; Subsidies	196	0	-67	0	129	0
	08.76 Internationaal onderwijs Bijdragen (inter)nationale organisaties: overige	185	0	0	0	185	0
	16.70 Onderzoek en wetenschappen; WOTRO	454	454	0	0	454	454
VWS	09.12 Algemeen; Programma-uitgaven HGIS	3.868	0	0	0	3.868	0
BHOS	03.01 Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en HIV/aids	430.084	428.473	8.605	8.743	438.689	437.216
	03.02 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	52.439	52.439	-2.649	-2.649	49.790	49.790
	03.03 Versterkt maatschappelijk middenveld	220.270	220.270	-3.964	-3.964	216.306	216.306
	03.04 Onderwijs	64.300	64.300	11.514	11.514	75.814	75.814
Totaal		826.106	813.189	14.772	14.810	840.878	827.999

Financiële toelichting:

OCW:

- De uitgaven in het kader van het internationaal onderwijs en onderzoek zijn verhoogd in verband met de loon- en prijsbijstelling, die is toegekend aan de betrokken organisaties.

BHOS:

- Op het onderdeel seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (3.1) is er sprake van een hogere realisatie dan geraamd. Dit komt hoofdzakelijk doordat bij de behandeling van de begroting een aantal amendement (totaal EUR 24 miljoen) is ingediend en aangenomen. Dit resulteerde in hogere bijdragen op het terrein van SRGR, aan Unicef, UNFPA en WHO. Hier staat tegenover dat de betaling van EUR 10 miljoen aan UNAIDS is doorgeschoven naar 2020. Verder is er voor UNFPA sprake van een verlaagde realisatie. Dit komt hoofdzakelijk door de invoering van een nieuwe *results-based financing* methode, waarbij de betaling aan UNFPA nu achteraf plaatsvindt. De uitgaven aan UNFPA (inclusief [amendement Kamerstuk 35 000 XVII nr. 22](#)) blijven dus gehandhaafd, echter zal de betaling vermoedelijk naar 2020 worden doorgeschoven.
- Op het terrein van vrouwenrechten en gendergelijkheid is de realisatie lager uitgevallen. Dit komt voornamelijk door lagere uitgaven voor programma's voor vrouwenrechten en genderongelijkheid in Jordanië, Soedan, Mali, Egypte en de Democratische Republiek Congo als gevolg van lagere liquiditeitsbehoefte bij vervolgfianciering van lopende programma's.
- Op het thema versterkt maatschappelijk middenveld is de realisatie van het budget lager uitgevallen dan gepland. Dit komt hoofdzakelijk doordat er sprake is van een lagere liquiditeitsbehoefte voor 2019 bij de strategische partnerschappen.
- Het budget voor onderwijs is toegenomen. Deze verhoging komt hoofdzakelijk doordat het budget onderwijs een prioriteit is in de [beleidsnota Investeren in Perspectief](#). Hiervoor is extra budget vrijgemaakt.

Beleidsthema 8

Versterkte kaders voor ontwikkeling

Beleidsdoelstelling

Multilaterale samenwerking en inclusieve groei door versterkte multilaterale betrokkenheid en overige inzet; de inzet van cultuur en sport in ontwikkelingslanden om een sociale en kansrijke samenleving te stimuleren en het bevorderen van maatschappelijke betrokkenheid in Nederland.

Daarnaast een op maatschappelijk verantwoorde wijze en in overeenstemming met internationale verplichtingen gereguleerde en beheerste toelating tot, verblijf in en vertrek uit Nederland van vreemdelingen.

Beleidsinzet toegelicht

Multilaterale instellingen

De VN en andere multilaterale organisaties zijn onze belangrijkste partners bij de aanpak van grensoverschrijdende uitdagingen als klimaat, migratie, conflict en epidemieën. Multilaterale organisaties zijn effectief vanwege de schaal waarop ze opereren en hun kennis en expertise. De normstellende, uitvoerende en coördinerende rollen van de VN, bieden VN-organisaties bovendien een uniek mandaat en de legitimiteit om duurzame impact te maken. De Nederlandse inzet is gericht om de VN *fit for purpose* te maken. Dat wil zeggen dat deze op een effectieve, efficiënte en transparante wijze in staat is om resultaat te boeken op de mondiale uitdagingen. Teneinde de VN effectiever en slagvaardiger te maken, worden de VN-landenteams tegenwoordig door een onafhankelijke VN-landenvertegenwoordiger geleid. Hierbij staat de VN-ondersteuning aan overheden bij het behalen van de SDG's centraal.

Nederland is aandeelhouder in de Wereldbank, het IMF en verschillende multilaterale ontwikkelingsbanken en streeft er naar deze kanalen optimaal te gebruiken voor het bereiken van de Nederlandse ontwikkelingsdoelstellingen. Nederland zet erop in dat de samenwerking tussen de Internationale Financiële Instellingen (IFI's) en andere multilaterale organisaties, waaronder de VN, versterkt wordt, om de effectiviteit van de inzet van deze organisaties te vergroten. Internationale financiële instellingen, waaronder het IMF, de Wereldbank, de EBRD, de EIB en de AIIB, dragen in belangrijke mate bij aan een evenwichtige internationale financieel-economische ontwikkeling. Tevens vervullen de IFI's een belangrijke rol bij het financieel-economisch beleidstoezicht, bevorderen zij de ontwikkeling van lage- en middeninkomenslanden en vormen zij een financieel vangnet in het geval van een crisis. De minister van Financiën houdt als aandeelhouder toezicht op deze IFI's en hun financiële soliditeit en bestuur, met als doel deze instellingen gezond en sterk te houden. Hierbij bewaakt de minister van Financiën ook de financiële belangen van de Nederlandse overheid en de Nederlandse burger. Ook ziet de minister toe op de effectiviteit van de internationale financiële architectuur, waarbij het cruciaal is dat IFI's hun eigen rol hierbinnen uitvoeren en hun middelen effectief en efficiënt inzetten.

Over de internationale inspanningen op het gebied van asiel en migratie is in dit jaarverslag bijlage 7 opgenomen waar uitgebreid ingegaan wordt op de ontwikkelingen op asiel en migratie in 2019.

Budgettaire gevolgen van beleid

Begroting/beleidsreïen/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BHOS	05.01 Multilaterale samenwerking	131.057	131.057	18.735	18.735	149.792	149.792
	05.02 Overig armoedebeleid	71.700	64.070	34.102	40.225	105.802	104.295
	05.04 Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen	101.248	101.248	-101.248	-101.248	0	0
Financiën	04.50.09 Internationale financiële betrekkingen; IDA (Wereldbankonderdeel)	290.722	290.722	34.558	34.558	325.280	325.280
	04.50.05 Internationale financiële betrekkingen; deelname AIIB	33.787	28.043	3.439	2.854	37.226	30.897
	52.01 Internationale financiële betrekkingen; technische assistentie	1.500	0	231	0	1.731	0
Toerek.	Opvang asielzoekers	419.953	419.953	21.132	21.132	441.085	441.085
	Totaal	1.049.967	1.035.093	10.949	16.256	1.060.916	1.051.349

Financiële toelichting

BHOS:

- Ten opzichte van de vastgestelde begroting is er op het onderdeel multilaterale samenwerking meer uitgegeven. Het betreft een bijstelling de jaarlijkse bijdrages aan UNICEF en UNDP en voor enkele andere speciale multilaterale activiteiten (zoals voor de ondersteuning van hervormingen binnen de VN).
- De uitgaven voor 'overig armoedebeleid' zijn per saldo toegenomen. Het budget is verhoogd vanwege hogere uitgaven aan schuldverlichting en decentrale algemene (ondersteunende) ODA-activiteiten. Ook zijn de uitgaven gestegen als gevolg de EUR-USD wisselkoers die zich in de loop van het jaar ongunstig bleef ontwikkelen. Buitenlandse Zaken werkt met een vooraf vastgestelde wisselkoers ten opzichte van buitenlandse valuta (de corporate rate). Deze koers wordt samen met de presentatie van de begroting vastgesteld. Omdat bij betalingen in buitenlandse valuta gedurende het jaar echter een verschil ontstaat als gevolg van de werkelijk geldende koers, ontstaat er een saldo dat op dit artikelonderdeel wordt verantwoord.
- De ontwikkeling van het ODA-budget is gekoppeld aan de ontwikkeling van het BNI. In het kader van behoedzaamheid en stabiliteit in de begroting worden groei en krimp niet direct doorvertaald in de OS-programmalijnen. Deze zogeheten BNI-ruimte kan immers weer toenemen of afnemen als in de loop van het jaar de BNI-raming wordt bijgesteld. Daarnaast kan er sprake zijn van nog te verdelen toerekeningen aan het ODA-budget. Uiteindelijk wordt het bedrag hierop volledig verdeeld over de overige onderdelen van de BHOS begroting. Deels heeft dit via amendementen plaatsgevonden.

Financiën:

- De uitgaven aan de IDA van de Wereldbank zijn in 2019 per saldo met EUR 34,6 miljoen gestegen. Dit komt door een verschuiving in het betaalritme aan de Wereldbank tussen 2018, 2019 en 2020 om beter aan te sluiten bij het kasritme van de Staat. De totale uitgaven aan IDA blijven intertemporeel gelijk.
- De betaling aan de AIIB is hoger uitgevallen dan verwacht vanwege de daling van de koers van de euro ten opzichte van de dollar.

Toerekening:

- Volgens de richtlijnen van het Development Assistance Committee (DAC) van de OESO mogen de kosten voor eerstejaars opvang van asielzoekers uit een vastgestelde lijst landen (de DAC-landen) toegerekend worden aan het budget voor officiële ontwikkelingshulp (Official Development Assistance- ODA).

- In Nederland wordt dit budget beheerd door de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) verzorgt de opvang van asielzoekers. In 2019 bedroeg de toerekening aan ODA van kosten voor eerstejaars asielopvang EUR 441 miljoen. Deze toerekening is hoger uitgevallen dan was voorzien in de HGIS-nota 2019, voornamelijk als gevolg van een hoger dan verwachte asielinstroom.

Beleidsthema 9 Overige uitgaven

Onder overige uitgaven zijn de uitgaven gegroepeerd die niet onder één van de beleidsinhoudelijke hoofdstukken kunnen worden ondergebracht. Dit betreft vooral de apparaatsuitgaven voor het ministerie van Buitenlandse Zaken waarbij het merendeel van de uitgaven bestemd is voor het postennet en de uitgaven voor attachés, die vanuit de verschillende vakdepartementen worden uitgezonden naar de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland om met hun specifieke kennis mede invulling te geven aan het buitenlands beleid.

Beleidsinzet toegelicht

In het regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' heeft het kabinet aangekondigd dat het netwerk van ambassades, consulaten en permanente vertegenwoordigingen zou worden uitgebreid en versterkt. Voor deze investering trok het kabinet structureel EUR 40 miljoen uit in een oplopende reeks (EUR 10 miljoen in 2018 oplopend tot EUR 40 miljoen in 2021). Over de plannen met betrekking tot deze investeringen is de Kamer geïnformeerd in juli en oktober 2018 ([Kamerstukken 32 734, nr. 31](#) en [Kamerstukken 32 734, nr. 32](#)). In deze brieven is aangegeven op welke prioriteiten wordt geïntensiveerd en welke posten hiervoor worden versterkt. Deze prioriteiten zijn: veiligheid, migratie, en versterking van de de ring van instabiliteit rond Europa. Daarnaast zijn posten versterkt uit ODA-middelen op het thema stabiliteit en armoedebestrijding en is de economische functie van het postennet versterkt en uitgebreid om Nederlandse bedrijven te ondersteunen en economische kansen te creëren.

Budgettaire gevolgen van beleid

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
		Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA
BZ	05.01 Geheim	0	0	0	0	0	0
	06.01 Nog onverdeeld (HGIS)	25.868	0	-25.868	0	0	0
	07.01 Apparaatsuitgaven	740.740	269.616	64.465	-1.160	805.205	268.456
JenV	33.03.01 Apparaat Openbaar Ministerie	0	0	102	0	102	0
	91.01 Eigen personeel/Attachés	1.497	0	525	0	2.022	0
BZK	02.01 Nationale veiligheid	0	0	300	0	300	0
	11.01 Apparaat (attachés)	193	0	7	0	200	0
OCW	08.76 Internationaal onderwijs Bijdragen (inter)nationale organisaties: attachés	0	0	0	0	0	0
Financiën	01.03.01 Belastingdienst; eigen personeel (attachés)	1.066	0	30	0	1.096	0
	01.04.01 Belastingdienst; ICT materieel (attachés)	371	0	0	0	371	0
	10.20 Nog onverdeeld (attachés)	-36	0	36	0	0	0
	21.01.01 Algemeen/apparaat (attachés)	1.088	0	23	0	1.111	0
Defensie	08.02.34 Apparaatsuitgaven; Attachés	17.958	0	1.553	0	19.511	0
	10 Centraal apparaat	0	0	200	0	200	0
IenW	98.01 Apparaatsuitgaven (attachés personeel)	1.898	0	1.156	0	3.054	0
	98.02 Apparaatsuitgaven (attachés materieel)	612	0	-95	0	517	0
EZK	2.65 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; baten- en lastendiensten (attachés innovatie)	7.577	0	-1.568	0	6.009	0
	2.65 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; baten- en lastendiensten (attachés NFIA)	11.371	0	-395	0	10.976	0
	40 Personeel kernministerie HGIS	0	0	751	0	751	0
LNV	11.65 Een concurr., duurz. en veil. agro-, viss.- en voedselketen; bijdragen aan baten-lastendiensten (attachés)	17.170	0	-3.370	0	13.800	0
	50 Apparaat (attachés)	1.525	0	2.593	0	4.118	0
SZW	96.20.01 Apparaatsuitgaven (attachés)	498	0	15	0	513	0
VWS	10.01 apparaat kern; personeel	300	0	0	0	300	0
	10.02 Apparaat kern; materieel	11.900	0	3.440	0	15.340	0
	10.03 Personeel en materieel uitgaven HGIS	1.187	0	-2	0	1.185	0
	Totaal	842.922	269.616	43.903	-1.160	886.825	268.456

Financiële toelichting:

BZ:

- Het budget voor het artikel -Nog onverdeeld- heeft betrekking op de HGIS en hierop heeft geen realisatie plaatsgevonden. De mutatie is het saldo van bijstellingen op grond van aanpassing van BNI- en bbp-ramingen door het CPB, verwerking van de HGIS-eindejaarsmarge 2018, het verwerken van de loon- en prijsbijstellingen binnen de HGIS en overboekingen naar diverse begrotingen zoals binnen de HGIS is overeengekomen. Binnen de HGIS is budget vrijgemaakt voor een aantal uitvoeringsknelpunten en nieuwe initiatieven die met name liggen op het terrein van het gastlandbeleid (EMA, Kosovo tribunaal en renovatie Vredespaleis), extra inzet ter ondersteuning van de [Chinanotitie](#) en een aantal internationale bijeenkomsten in Nederland zoals de [Global Entrepreneurs Summit](#) en aantal conferenties georganiseerd door IenW.
- De uiteindelijke realisatie van het apparaats budget van Buitenlandse Zaken is hoger dan bij de ontwerpbegroting is opgenomen. Dit kent een aantal oorzaken:
 1. In verband met de toevoeging van budget voor bedrijfsvoering, huisvesting buitenland, ICT en facilitaire kosten aan de begroting voor 2019 via de eindejaarsmarge 2018 is het budget toegenomen.
 2. Daarnaast is er sprake van reguliere loonontwikkeling. Hierdoor worden de salarissen en hieraan gerelateerde uitgaven van het personeel bijgesteld.
 3. Ook kent het budget een wijziging vanwege de implementatie van de [China-notitie](#). Hiervoor zijn extra fte's ingezet. Dit is binnen de HGIS gefinancierd.
 4. Verder is het budget voor 2019 verhoogd vanuit de extra ontvangsten die geraamd worden in relatie tot verwachte verkopen van onroerend goed van EUR 20 miljoen in 2019. Deze middelen worden geherinvesteerd om de huisvestingsportefeuille in het buitenland te rationaliseren, te moderniseren en te verduurzamen.
 5. Buitenlandse Zaken werkt met een vooraf vastgestelde wisselkoers ten opzichte van buitenlandse valuta (de *corporate rate*). Deze koers wordt samen met de presentatie van de begroting vastgesteld. Omdat bij betalingen in buitenlandse valuta gedurende het jaar echter een verschil ontstaat als gevolg van de werkelijk geldende koers, ontstaat er een saldo. Dit saldo wordt verantwoord op het apparaatsartikel maar geldt voor de gehele BZ-begroting. Omdat met name de USD maar ook enkele valuta in Zuid-Amerika is gestegen ten opzichte van de vastgestelde koers is hierdoor in de laatste maanden, waarin veel betalingen zijn verricht, het effect groter geworden waardoor een mutatie is ontstaan.

VWS:

- Het budget voor apparaat kern materieel betreft in eerste instantie een bijdrage aan de huisvestingskosten van de EMA. Daarnaast is bij de voorjaarsnota nog een aanvullend budget toegekend voor kosten welke verband hielden met een ongestoorde overgang van de tijdelijke huisvesting naar de permanente huisvesting.

Bijlage 1a. De HGIS-uitgaven 2019 per begroting en artikel (bedragen x EUR 1 000)

Begroting/beleidsterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
V Buitenlandse Zaken						
01 Versterkte internationale rechtsorde						
01.01 Goed functionerende internationale instellingen	56.035	6.840	-3.519	-247	52.516	6.593
01.02 Bescherming en bevordering van mensenrechten	63.402	37.555	2.749	-1.346	66.151	36.209
01.03 Gastlandbeleid internationale organisaties	4.050	0	6.480	0	10.530	
02 Veiligheid en stabiliteit						
02.01 Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid	11.015		1.752		12.767	
02.02 Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme	14.351		-1.142		13.209	
02.03 Wapenbeheersing	10.794	3.252	993	-334	11.787	2.918
02.04 Bevorderen van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	226.827	75.301	-44.233	-12.510	182.594	62.791
02.05 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden	28.013	11.205	-1.132	-453	26.881	10.752
03 Effectieve Europese samenwerking						
03.02 Europees Ontwikkelingsfonds	234.281	234.281	-9.552	-9.552	224.729	224.729
03.03 Een hechtere Europese waardengemeenschap	9.720	3.888	483	193	10.203	4.081
03.04 Versterkte Nederlandse positie in de Unie	4.827		-408		4.419	
04 Consulaire dienstverlening en uitdragen van Nederlandse waarden						
04.01 Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland	13.945		155		14.100	
04.02 Samen met (keten)partners het personenverkeer reguleren	9.049		9.321		18.370	
04.03 Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur	7.706		1.371		9.077	
04.04 Uidragen Nederlandse waarden en belangen	19.606	136	2.070	-12	21.676	124
05.00 Geheim						
05.01 Geheim	0		0			
06.00 Nog onverdeeld						
06.01 Nog onverdeeld (HGIS)	25.868		-25.868		0	
07.00 Algemeen						
07.01 Apparaatsuitgaven	740.740	269.616	64.465	-1.160	805.205	268.456
Totaal	1.480.229	642.074	3.985	-25.421	1.484.214	616.653

Begroting/beleidsterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA	Totaal	ww. ODA
VI Justitie en Veiligheid						
31 Politie						
31.03.21 Kwaliteit, Arbeidsvoorwaarden en ICT politie; internationale samenwerking	8.600	8.600	-88	-88	8.512	8.512
33 Veiligheid en criminaliteitsbestrijding						
33.03.01 Apparaat Openbaar Ministerie			102	0	102	0
33.03.39 Opsporing en vervolging; drugsbestrijding Suriname	200	200	-159	-159	41	41
33.03.10 Opsporing en vervolging; NFI	555		-20	0	535	
36 Contraterrorisme en nationaal veiligheidsbeleid						
36.02 Nationale veiligheid en terrorismebestrijding	0		0	0		
91 Apparaatsuitgaven kerndepartement						
91.01 Europol en Eurojust	22.193		1.170	0	23.363	
91.01 WIPO	252		12	0	264	
91.01 Eigen personeel/Attachés	1.497		525	0	2.022	
Totaal	33.297	8.800	1.542	-247	34.839	8.553
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties						
02.01 Nationale veiligheid	0	0	300	0	300	0
11.01 Apparaat (attachés)	193		7	0	200	
Totaal	193	0	307	0	500	0
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap						
06 Hoger Beroepsonderwijs						
06.70 Hoger beroepsonderwijs	2.873	2.873	0	0	2.873	2.873
07 Wetenschappelijk Onderwijs						
07.70/76 Wetenschappelijk onderwijs	51.437	44.380	1.333	1.166	52.770	45.546
08 Internationaal onderwijsbeleid						
08.71 Internationaal onderwijs; Subsidies	196		-67	0	129	
08.76 Internationaal onderwijs Bijdragen (inter)nationale organisaties: overige	185		0	0	185	
08.77 Internationaal onderwijs; Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken; cultuur	426		85	0	511	
14.71 Cultuur; subsidies	4.617		0	0	4.617	
16 Onderzoek en wetenschappen						
16.70 Onderzoek en wetenschappen; WOTRO	454	454	0	0	454	454
91.01 Eigen personeel/attachés	139		5	0	144	
Totaal	60.327	47.707	1.356	1.166	61.683	48.873

Begroting/beleidsterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
IXB Financiën						
01 Belastingen						
01.03.01 Belastingdienst; eigen personeel (attachés)	1.066		30	0	1.096	
01.04.01 Belastingdienst; ICT materieel (attachés)	371		0	0	371	
04 Internationale financiële betrekkingen						
04.50.09 Internationale financiële betrekkingen; IDA (Wereldbankonderdeel)	290.722	290.722	34.558	34.558	325.280	325.280
04.50.05 Internationale financiële betrekkingen; deelname AIIB	33.787	28.043	3.439	2.854	37.226	30.897
52.01 Internationale financiële betrekkingen; technische assistentie	1.500		231	0	1.731	
10.20 Nog onverdeeld (attachés)	-36		36		0	
21.01.01 Algemeen/apparaat (attachés)	1.088		23	0	1.111	
Totaal	328.498	318.765	38.317	37.412	366.815	356.177
X Defensie						
01 Opdracht inzet						
01.01.01 Crisisbeheersingsoperaties/BIV (inclusief contributies)	188.482		-25.250	0	163.232	
08 Ondersteuning krijgsmacht door Cdo Dienstencentra						
08.02.34 Apparaatsuitgaven; Attachés	17.958		1.553	0	19.511	
10 Centraal apparaat			200	0	200	
11 Geheime uitgaven			7.683		7.683	
Totaal	206.440	0	-15.814	0	190.626	0
XII Infrastructuur en Waterstaat						
11.01 Algemeen waterbeleid (Partners voor Water)	14.411		-643	0	13.768	
17.01 Luchtvaart	1.311		-166	0	1.145	
14.01 Wegen en verkeersveiligheid; Netwerk programma's	0	0	200	0	200	
18.01 Scheepvaart en havens	1.073		70	0	1.143	
19.02 Uitvoering milieubeleid en internationaal	5.552		-420	0	5.132	
23.01 Meteorologie, seismologie en aardobservatie (contributie WMO)	940	35	-97	0	843	35
97.01 IenW-brede programmamiddelen			200	0	200	
98.01 Apparaatsuitgaven (attachés personeel)	1.898		1.156	0	3.054	
98.02 Apparaatsuitgaven (attachés materieel)	612		-95	0	517	
Totaal	25.797	35	205	0	26.002	35

Begroting/beleidsterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
XIII Economische Zaken en Klimaat						
1 Goed functionerende economie en markten						
1.55 Goed functionerende economie en markten; opdrachten	149		-64	0	85	
1.95 Goed functionerende economie en markten; bijdragen (inter)nationale organisaties	2.572		118	0	2.690	
2 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen						
2.65 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; baten- en lastendiensten (attachés innovatie)	7.577		-1.568	0	6.009	
2.65 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; baten- en lastendiensten (attachés NFIA)	11.371		-395		10.976	
2.95 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; bijdragen (inter)nationale organisaties	2.384		-217		2.167	
4 Een doelmatige en duurzame energievoorziening						
4.55 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; opdrachten	309		-194	0	115	
4.95 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; bijdragen aan (inter)nationale organisaties	1.449		343		1.792	
40 Personeel kernministerie HGIS	0		751		751	
Totaal	25.811	0	-1.226	0	24.585	0
XIV Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit						
11 Een concurr., duurz. en veil. agro-, viss.- en voedselketen						
11.65 Een concurr., duurz. en veil. agro-, viss.- en voedselketen; bijdragen aan baten-lastendiensten (attachés)	17.170		-3.370	0	13.800	
11.95 Een concurr., duurz. en veil. agro-, vis.- en voedselketen; bijdragen (inter)nationale organisaties (w.o. FAO en UNEP)	10.264	4.133	694	306	10.958	4.439
12 Natuur en biodiversiteit						
12.95 Natuur en biodiversiteit; bijdragen (inter)nationale organisaties	1.188		169	0	1.357	
50 Apparaat (attachés)	1.525		2.593	0	4.118	
Totaal	30.147	4.133	86	306	30.233	4.439
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid						
02.00 Bijstand, Participatiewet en Toeslagenwet; contributie CASS						
96.20.01 Apparaatsuitgaven (attachés)	498		15	0	513	
Totaal	498	0	15	0	513	0
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport						
02.10 Curatieve zorg; kwaliteit en veiligheid						
02.11 Curatieve zorg; Beschikbaarheid en productveiligheid	2.700		-2.416		284	
04.40 Zorgbreed beleid; Inrichten uitvoeringsactiviteiten	1.000		0		1.000	
09.12 Algemeen; Programma-uitgaven HGIS	3.868		0		3.868	
10 Apparaat						
10.01 apparaat kern; personeel	300		0		300	
10.02 Apparaat kern; materieel	11.900		3.440	0	15.340	
10.03 Personeel en materieel uitgaven HGIS	1.187		-2		1.185	
Totaal	20.955	0	1.022	0	21.977	0

Begroting/beleidsterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2019		Mutatie		Realisaties 2019	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking						
01 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen						
01.01 Duurzaam handels- en investeringsstelsel, incl. MVO	30.553	19.075	-1.922	338	28.631	19.413
01.02 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	107.919		-11.219	0	96.700	
01.03 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	385.817	379.545	4.550	5.960	390.367	385.505
01.04 Dutch Good Growth Fund		0	0	0		
02 Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat						
02.01 Voedselzekerheid	339.295	339.295	-2.628	-2.628	336.667	336.667
02.02 Water	193.714	193.714	-4.671	-4.671	189.043	189.043
02.03 Klimaat	190.468	189.318	7.169	6.578	197.637	195.896
03 Sociale vooruitgang (incl. onderwijs)						
03.01 Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en HIV/AIDS	430.084	428.473	8.605	8.743	438.689	437.216
03.02 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	52.439	52.439	-2.649	-2.649	49.790	49.790
03.03 Versterkt maatschappelijk middenveld	220.270	220.270	-3.964	-3.964	216.306	216.306
03.04 Onderwijs	64.300	64.300	11.514	11.514	75.814	75.814
04 Vrede, veiligheid, en duurzame ontwikkeling						
04.01 Humanitaire hulp	370.017	369.000	16.934	17.190	386.951	386.190
04.02 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking	172.000	172.000	-1.510	-1.510	170.490	170.490
04.03 Veiligheid en rechtstaatontwikkeling	235.243	235.243	-21.702	-21.702	213.541	213.541
04.04 Noodhulpfondsen		0	583	583	583	583
05 Multilaterale samenwerking en overige inzet						
05.01 Multilaterale samenwerking	131.057	131.057	18.735	18.735	149.792	149.792
05.02 Overig armoedebeleid	71.700	64.070	34.102	40.225	105.802	104.295
05.04 Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen	101.248	101.248	-101.248	-101.248	0	0
Totaal	3.096.124	2.959.047	-49.321	-28.506	3.046.803	2.930.541
Toerekeningen						
EU-begroting	405.600	329.867	0	0	405.600	329.867
Opvang asielzoekers	419.953	419.953	21.132	21.132	441.085	441.085
Totaal	825.553	749.820	21.132	21.132	846.685	770.952
TOTAAL UITGAVEN	6.133.869	4.730.381	753	5.842	6.135.475	4.736.223

Bijlage 1b. HGIS-ontvangsten 2019 per begroting en artikel (bedragen x EUR 1 000)

Begroting/beleidsterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2019	Mutatie	Realisaties 2019
V Buitenlandse Zaken			
2 Veiligheid en stabiliteit			
10 Doorberekening Defensie diversen	242	-15	227
40 Restituties contributies	1.000	-1.000	0
3 Europese samenwerking			
30 Restitutie Raad van Europa	250	-250	0
4 Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen			
10 Consulaire dienstverlening aan Nederlanders	9.500	3.059	12.559
20 Consulaire dienstverlening aan vreemdelingen	37.500	2.998	40.498
40 Doorberekening Defensie diversen	890	-816	74
41 Verkeersnotificaties	0	314	314
6 Geheim	0	3.003	3.003
7 Apparaat			
10 Diverse ontvangsten	26.450	42.543	68.993
20 Koersverschillen	0	0	
Totaal	75.832	49.836	125.668
IXB Financiën			
04 Internationale financiële betrekkingen			
50.02/03 Ontvangsten IFI's	4.000	-1.208	2.792
Totaal	4.000	-1.208	2.792
X Defensie			
01 Opdracht inzet			
01.01.01 Crisisbeheersingsoperaties/BIV (inclusief contributies)	1.407	5.000	6.407
Totaal	1.407	5.000	6.407
XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking			
1 Duurzame handel en investeringen			
Ontvangsten internationaal ondernemen	3.491	4.051	7.542
Ontvangsten DGGF	3.000	-1.733	1.267
5 Versterkte kaders voor ontwikkeling			
20 Ontvangsten en restituties met betrekking tot leningen	28.659	-4.059	24.600
21 Ontvangsten OS	31.176	-18.849	12.327
22 Koersverschillen OS	0	0	
Totaal	66.326	-20.590	45.736
TOTAAL ONTVANGSTEN	147.565	33.038	180.603

Bijlage 2. De ODA-uitgaven naar beleidsthema (bedragen x EUR 1 000)

		Begroting 2019	Mutatie	Realisaties 2019	Begroting/artikel
1. Versterkte internationale rechtsorde, eerbiediging van mensenrechten en gastlandbeleid					
BZ	01.01 Goed functionerende internationale instellingen	6.840	-247	6.593	V-01.01
	01.02 Bescherming en bevordering van mensenrechten	37.555	-1.346	36.209	V-01.02
JenV	33.03.39 Opsporing en vervolging; drugsbestrijding Suriname	200	-159	41	VI-03.39
	Totaal	44.595	-1.752	42.843	
2. Vrede, veiligheid en stabiliteit					
BZ	02.03 Wapenbeheersing	3.252	-334	2.918	V-02.03
	02.04 Bevorderen van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	75.301	-12.510	62.791	V-02.04
	02.05 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden	11.205	-453	10.752	V-02.05
BHOS	04.01 Humanitaire hulp	369.000	17.190	386.190	XVII-04.01
	04.02 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking	172.000	-1.510	170.490	
	04.03 Veiligheid en rechtstaatontwikkeling	235.243	-21.702	213.541	XVII-04.03
	04.04 Noodhulpfonds	0	583	583	XVII-04.04
JenV	31.03.21 Kwaliteit, Arbeidsvoorwaarden en ICT politie; internationale samenwerking	8.600	-88	8.512	VI-03.21
	Totaal	874.601	-18.824	855.777	
3. Effectieve Europese samenwerking					
BZ	03.02 Europees Ontwikkelingsfonds	234.281	-9.552	224.729	V-03.02
	03.03 Een hechtere Europese waardengemeenschap	3.888	193	4.081	V-03.03
Toerek.	EU-begroting	329.867	0	329.867	Toerekening
	Totaal	568.036	-9.359	558.677	
4. Consulaire belangenbehartiging en internationaal uitdragen van Nlse waarden en belangen					
BZ	04.04 Uidragen Nederlandse waarden en belangen	136	-12	124	V-04.04
	Totaal	136	-12	124	
5. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen					
BHOS	01.01 Duurzaam handels- en investeringsstelsel, incl. MVO	19.075	338	19.413	XVII-01.01
	01.02 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	0	0	0	XVII-01.02
	01.03 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	379.545	5.960	385.505	XVII-01.03
	Totaal	398.620	6.298	404.918	
6. Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat					
BHOS	02.01 Voedselzekerheid	339.295	-2.628	336.667	XVII-02.01
	02.02 Water	193.714	-4.671	189.043	XVII-02.02
	02.03 Klimaat	189.318	6.578	195.896	XVII-02.03
IenW	23.01 Meteorologie, seismologie en aardobservatie (contributie WMO)	35	0	35	XII-23.01
LNV	11.95 Een concurr., duurz. en veil. agro-, vis.- en voedselketen; bijdragen (inter)nationale organisaties (w.o. FAO en UNEP)	4.133	306	4.439	XIV-11.95
	Totaal	726.495	-415	726.080	

		Begroting 2019	Mutatie	Realisaties 2019	Begroting/artikel
7. Sociale vooruitgang (incl. onderwijs)					
OCW	06.70 Hoger beroepsonderwijs	2.873	0	2.873	VIII-06.70
	07.70/76 Wetenschappelijk onderwijs	44.380	1.166	45.546	VIII-07.70/76
	16.70 Onderzoek en wetenschappen; WOTRO	454	0	454	VIII-16.70
BHOS	03.01 Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en HIV/aids	428.473	8.743	437.216	XVII-03.01
	03.02 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	52.439	-2.649	49.790	XVII-03.02
	03.03 Versterkt maatschappelijk middenveld	220.270	-3.964	216.306	XVII-03.03
	03.04 Onderwijs	64.300	11.514	75.814	XVII-03.04
	Totaal	813.189	14.810	827.999	
8. Versterkte kaders voor ontwikkeling					
Financiën	04.50.09 Internationale financiële betrekkingen; IDA (Wereldbankonderdeel)	290.722	34.558	325.280	IX-50.01
	04.50.05 Internationale financiële betrekkingen; deelname AIIB	28.043	2.854	30.897	IX-50.01
BHOS	05.01 Multilaterale samenwerking	131.057	18.735	149.792	XVII-05.01
	05.02 Overig armoedebeleid	64.070	40.225	104.295	XVII-05.02
	05.04 Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen	101.248	-101.248	0	XVII-05.04
Toerek.	Opvang asielzoekers	419.953	21.132	441.085	Toerekening
	Totaal	1.035.093	16.256	1.051.349	
Algemeen					
Div.	Overige uitgaven	269.616	-1.160	268.456	diversen
	Totaal	269.616	-1.160	268.456	
Totaal ODA binnen HGIS		4.730.381	5.842	4.736.223	
ODA buiten HGIS, instituten EZ (LNV)		4.725	0	4.725	
TOTAAL ODA		4.735.106	5.842	4.740.948	

Bijlage 3. ODA-prestatie 2019 (bedragen x EUR 1 000)

ODA-prestatie in 2019	
ODA-uitgaven (1)	4.740,9
Af: Ontvangsten op eerdere ODA-uitgaven (2)	13,6
Netto ODA (1-2)	4.727,3
<i>BNI 2019</i>	805.592,0
ODA-prestatie 2019	0,59%

Toelichting:

Ad 1. Dit betreft de ODA uitgaven zoals in bijlage 2 opgenomen.

Ad 2. De ontvangsten op projecten die eerder al tot ODA uitgaven hebben geleid worden in mindering gebracht op de ODA prestatie. Dit om te voorkomen dat deze middelen dubbel tellen.

Aanvullend:

- Voor 2019 komt de ODA prestatie uit op 0,59%. Dit is 0,02% hoger dan eerder gemeld in de HGIS nota 2020, welke in september 2019 is gepubliceerd.
- Enerzijds wordt dit veroorzaakt doordat er meer ODA middelen zijn uitgegeven dan eerder geraamd. Hierdoor neemt de ODA prestatie toe met 0,01%.
- Daarnaast zorgt een aangepaste OESO-DAC berekening op het punt van ODA-leningen en ontvangsten voor een stijging met nog 0,01%.
- De uitgaven voor ODA-leningen en ontvangsten zijn bij verstrekking meegeteld in de ODA-prestatie. Nieuw is dat de aflossingen in de nieuwe OESO-DAC berekeningswijze niet meer in mindering worden gebracht van de ODA-prestatie. Dit is het gevolg van de invoering van de Grant Equivalent methodiek voor het vaststellen van de ODA-prestatie.
- In deze methode tellen, net als in het verleden, subsidies en bijdragen voor 100% als ODA-inspanning. De grant equivalent van een lening is afhankelijk van de concessionaliteit van die lening. Hoe hoger de concessionaliteit, hoe hoger de grant equivalent van de verstrekte lening.
- Om in de pas te lopen met de OESO-DAC rapportages, welke uitsluitend op basis van grant equivalent methode zijn opgesteld, kunnen aflossingen op oude ODA leningen daarom niet langer als negatieve ODA opgevoerd worden.
- Overigens heeft deze aanpassing met terugwerkende kracht ook betrekking op de prestatie in 2018 waardoor die in dat jaar niet 0,61% is, maar uitkomt op 0,62%.
- De aflossingen op oude leningen voor 2019 zijn uitgekomen op EUR 33,7 miljoen.

Bijlage 4. De ODA-uitgaven binnen de BHOS-begroting per regio in 2019

Zoals aangekondigd in de BHOS-nota *Investeren in Perspectief*, verschuift het geografische zwaartepunt van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid in deze kabinetsperiode naar de focusregio's West-Afrika/Sahel, Hoorn van Afrika, en Midden-Oosten en Noord-Afrika (MENA). Deze HGIS-bijlage geeft een overzicht van de uitgaven per regio, uitgesplitst naar de beleidsthema's van de BHOS-begroting.

De tabel hieronder toont bij elke regio eerst de landen waar sprake is van een naar de ambassade gedelegeerd landenbudget (en soms ook een gedelegeerd regionaal budget). Vervolgens worden voor de hele regio per thema de centrale bestedingen aangegeven. Naast uitgaven in de focusregio's, zijn nu ook de gedelegeerde middelen en de centrale bestedingen opgenomen voor 'Overig Afrika', 'Overig Azië' en 'Overige landen'. Aangevuld met de categorie 'Wereldwijd/niet gespecificeerd', omvat de tabel het totaal van de ODA-uitgaven binnen de BHOS-begroting.

De in de tabel opgenomen inzet van centrale middelen in de regio's moet gezien worden als een indicatie. Deze beperking heeft te maken met de aard van de bestedingen. Centrale thematische programma's zijn doorgaans niet op één land of regio gericht (in tegenstelling tot de gedelegeerde middelen) en hebben meestal een meerjarig karakter. Veel programma's werken met een landenlijst waarbij vooraf niet vast staat in welke landen van de lijst deze middelen zullen worden benut.¹ Om in deze situatie toch een realistische inschatting te maken, is voor elke lopende activiteit van meer dan EUR 1 miljoen² de verwachte geografische verdeling nagegaan. Deze verdeling over landen en regio's van de huidige portefeuille van activiteiten is vervolgens toegepast op de betreffende centrale thematische uitgaven voor 2019.

Een belangrijk deel van de centrale middelen wordt ingezet voor programma's en organisaties waarbij de geografische focus vanwege de aard van het werk niet is vastgesteld. Deze thematische inzet is in de tabel opgenomen onder de categorie Wereldwijd/niet gespecificeerd. Binnen deze categorie vormt humanitaire hulp de grootste post; besteding hiervan is flexibel en gebeurt in principe waar dit in de loop van het jaar het hardst nodig blijkt te zijn. Andere voorbeelden van bestedingen in deze categorie zijn de bijdragen aan het vaccinatiefonds GAVI, het *Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria*, de multilaterale klimaatfondsen en bijdragen aan multilaterale organisaties.

¹ Zo omvat de landenlijst voor private sector ontwikkeling een 70-tal landen en staat het Voice fonds (voor het versterken van de positie van gemarginaliseerde en gediscrimineerde groepen) open voor tien landen.

² Voor activiteiten met budget kleiner dan EUR 1 miljoen is uitgegaan van een evenredige verdeling over de landen waarvoor de activiteit open staat.

HGIS regio	HGIS indeling	Thema	2019 ODAuitgaven(x1.000)Euro			
Focusregio Sahel	Burkina Faso	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	2.050			
		Subtotaal	2.050			
	Mali	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	606			
		2.1 Voedselzekerheid	3.480			
		2.2 Water	6.548			
		3.1 SRGR en HIV/aids	13.192			
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	9.527			
		Subtotaal	33.352			
	Niger	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	672			
		3.1 SRGR en HIV/aids	8.595			
		Subtotaal	9.267			
	Nigeria	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	1.128			
		Subtotaal	1.128			
	Inzet in deze regio vanuit centrale budgetten	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	27.707		
			2.1 Voedselzekerheid	11.099		
			2.2 Water	15.678		
			2.3 Klimaat	16.063		
			3.1 SRGR en HIV/aids	13.684		
			3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	1.971		
			3.3 Maatschappelijk middenveld	14.661		
			3.4 Onderwijs	3.364		
			4.2 Opvang en bescherming in de regio	5.770		
			4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	2.717		
			5.3 Bijdrage aan migratie en ontwikkeling	0		
			Subtotaal	115.849		
			Focusregio Sahel totaal			161.646
			Focusregio Hoom van Afrika	Ethiopië	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	510
2.1 Voedselzekerheid	51.207					
2.2 Water	2.996					
3.1 SRGR en HIV/aids	24.916					
3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	515					
4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	2.480					
Subtotaal	82.624					
Kenia	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	2.318				
	2.1 Voedselzekerheid	1.796				
	2.2 Water	2.778				
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	889				
Subtotaal	7.781					
Oeganda	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	956				
	2.1 Voedselzekerheid	13.992				
	3.1 SRGR en HIV/aids	6.334				
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	3				
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	5.621				
Subtotaal	26.906					
Regionaal Hoorn van Afrika	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	426				
	Subtotaal	426				
Somalië	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	13.465				
	Subtotaal	13.465				
Zuid-Soedan	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	2.837				
	2.1 Voedselzekerheid	11.844				
	2.2 Water	9.418				
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	848				
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	5.674				
	Subtotaal	30.622				
Inzet in deze regio vanuit centrale budgetten	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem	1.3 Private sector en arbeidsmarkt		43.414		
		1.4 Dutch Good Growth Fund		0		
		2.1 Voedselzekerheid		20.523		
		Subtotaal		2.692		

		2.2 Water	12.120
		2.3 Klimaat	5.503
		3.1 SRGR en HIV/aids	19.988
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	2.610
		3.3 Maatschappelijk middenveld	32.317
		3.4 Onderwijs	12.363
		4.2 Opvang en bescherming in de regio	45.235
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	13.991
		5.1 Multilaterale samenwerking	242
		5.3 Bijdrage aan migratie en ontwikkeling	0
		Subtotaal	210.998
	Focusregio Hoorn van Afrika totaal		372.822
Focusregio's Midden-Oosten en Noord-Afrika	Egypte	2.1 Voedselzekerheid	930
		3.1 SRGR en HIV/aids	374
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	1.064
		Subtotaal	2.368
	Jemen	2.2 Water	2.524
		3.1 SRGR en HIV/aids	4.600
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	1.530
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	4.175
		Subtotaal	12.829
	Jordanië	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	850
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	177
		Subtotaal	1.027
	Libanon	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	4.671
		Subtotaal	4.671
	Palestijnse Gebieden	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	1.582
		2.1 Voedselzekerheid	5.382
		2.2 Water	8.608
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	4.915
		Subtotaal	20.486
	Tunesië	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	3.230
		Subtotaal	3.230
	Inzet in deze regio vanuit centrale budgetten	1.1 Duurzaam handels- en investeringsstelsel	2.191
		1.3 Private sector en arbeidsmarkt	39.779
		1.4 Dutch Good Growth Fund	0
		2.1 Voedselzekerheid	2.517
		2.2 Water	5.791
		2.3 Klimaat	1.579
3.1 SRGR en HIV/aids		1.615	
3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		4.152	
3.3 Maatschappelijk middenveld		6.256	
3.4 Onderwijs		4.436	
4.2 Opvang en bescherming in de regio		89.814	
4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling		24.168	
5.1 Multilaterale samenwerking		300	
5.3 Bijdrage aan migratie en ontwikkeling		0	
Subtotaal		182.597	
	Focusregio Midden-Oosten en Noord-Afrika totaal		227.209
Overig Afrika	Benin	2.1 Voedselzekerheid	10.180
		2.2 Water	9.878
		3.1 SRGR en HIV/aids	8.170
		Subtotaal	28.228
	Burundi	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	12
		2.1 Voedselzekerheid	17.470
		3.1 SRGR en HIV/aids	4.959
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	2.897
	Subtotaal	25.337	
	Democratische Republiek Congo	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	405
		Subtotaal	405
Ghana	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	2.087	
	2.1 Voedselzekerheid	9.944	

	2.2 Water	3.617
	Subtotaal	15.648
Mozambique	2.1 Voedselzekerheid	13.803
	2.2 Water	11.205
	2.3 Klimaat	0
	3.1 SRGR en HIV/aids	12.633
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	600
	Subtotaal	38.241
Regionaal Afrika	2.2 Water	400
	3.1 SRGR en HIV/aids	8.149
	Subtotaal	8.549
Regionaal Grote Meren	2.1 Voedselzekerheid	8.620
	2.2 Water	5.100
	2.3 Klimaat	1.535
	3.1 SRGR en HIV/aids	4.013
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	2.521
	Subtotaal	21.790
Rwanda	2.1 Voedselzekerheid	25.724
	2.2 Water	7.911
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	8.005
	Subtotaal	41.639
Inzet vanuit centrale budgetten	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem	3.300
	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	70.590
	2.1 Voedselzekerheid	30.575
	2.2 Water	21.844
	2.3 Klimaat	6.002
	3.1 SRGR en HIV/aids	44.602
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	8.460
	3.3 Maatschappelijk middenveld	35.448
	3.4 Onderwijs	24.374
	4.2 Opvang en bescherming in de regio	4.040
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	5.712
	5.1 Multilaterale samenwerking	4.798
	5.3 Bijdrage aan migratie en ontwikkeling	0
	Subtotaal	259.746
Overig Afrika totaal		439.583
Overig Azië		
Afghanistan	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	29.228
	Subtotaal	29.228
Bangladesh	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	2.658
	2.1 Voedselzekerheid	8.924
	2.2 Water	16.483
	3.1 SRGR en HIV/aids	7.110
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	1.899
	Subtotaal	37.074
Indonesië	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	1.817
	2.1 Voedselzekerheid	1.878
	2.2 Water	2.872
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	2.824
	Subtotaal	9.391
Myanmar	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	166
	Subtotaal	166
Inzet vanuit centrale budgetten	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem	3.557
	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	35.797
	1.4 Dutch Good Growth Fund	0
	2.1 Voedselzekerheid	17.650
	2.2 Water	13.558
	2.3 Klimaat	3.551
	3.1 SRGR en HIV/aids	23.310
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	7.548
	3.3 Maatschappelijk middenveld	44.935
	3.4 Onderwijs	13.897
	4.2 Opvang en bescherming in de regio	8.003

		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	8.878	
		5.1 Multilaterale samenwerking	2.493	
		Subtotaal	183.176	
	Overige Azië totaal		259.036	
Overige landen	Bosnië & Herzegovina	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	0	
		Subtotaal	0	
	Suriname	3.3 Maatschappelijk middenveld	3.205	
		5.2 Overig armoedebeleid	529	
		Subtotaal	3.734	
	Inzet vanuit centrale budgetten	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem	461	
		1.3 Private sector en arbeidsmarkt	24.807	
		2.1 Voedselzekerheid	2.765	
		2.2 Water	2.831	
		2.3 Klimaat	1.794	
		3.1 SRGR en HIV/aids	7.252	
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	3.641	
		3.3 Maatschappelijk middenveld	19.400	
		3.4 Onderwijs	3.470	
		4.2 Opvang en bescherming in de regio	3.000	
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	630	
		Subtotaal	70.050	
		Overige landen totaal		73.784
Niet gespecificeerd Wereldwijd		Inzet vanuit centrale budgetten	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem	4.078
	1.3 Private sector en arbeidsmarkt		118.606	
	1.4 Dutch Good Growth Fund		0	
	2.1 Voedselzekerheid		66.365	
	2.2 Water		26.884	
	2.3 Klimaat		159.868	
	3.1 SRGR en HIV/aids		223.719	
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		13.071	
	3.3 Maatschappelijk middenveld		60.084	
	3.4 Onderwijs		13.908	
	4.1 Humanitaire Hulp		386.190	
	4.2 Opvang en bescherming in de regio		14.627	
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling		62.748	
	4.4 Noodhulpfonds		583	
	5.1 Multilaterale samenwerking		141.959	
	5.2 Overig armoedebeleid		103.765	
			Subtotaal	1.396.455
	Regio totaal		1.396.455	
Totaal generaal			2.930.535	

Bijlage 5. Non-ODA uitgaven 2019 per beleidsthema (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving		Begroting 2019	Mutatie	Realisaties 2019	Begroting/artikel
1. Versterkte internationale rechtsorde, eerbiediging van mensenrechten en gastlandbeleid					
BZ	01.01 Goed functionerende internationale instellingen	49.195	-3.272	45.923	V-01.01
	01.02 Bescherming en bevordering van mensenrechten	25.847	4.095	29.942	V-01.02
	01.03 Gastlandbeleid internationale organisaties	4.050	6.480	10.530	V-01.03
JenV	33.03.10 Opsporing en vervolging; NFI	555	-20	535	VI-03.10
	91.01 Europol en Eurojust	22.193	1.170	23.363	VI-01.07
	91.01 WIPO	252	12	264	VI-01.09
IenW	17.01 Luchtvaart	1.311	-166	1.145	XII-17.01
	18.01 Scheepvaart en havens	1.073	70	1.143	XII18.01
VWS	02.11 Curatieve zorg; Beschikbaarheid en productveiligheid	2.700	-2.416	284	XVI-02.11
	04.40 Zorgbreed beleid; Inrichten uitvoeringsactiviteiten	1.000	0	1.000	XVI-04.40
	Totaal	108.176	5.953	114.129	
2. Vrede, veiligheid en stabiliteit					
BZ	02.01 Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid	11.015	1.752	12.767	V-02.01
	02.02 Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme	14.351	-1.142	13.209	V-02.02
	02.03 Wapenbeheersing	7.542	1.327	8.869	V-02.03
	02.04 Bevorderen van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	151.526	-31.723	119.803	V-02.04
	02.05 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden	16.808	-679	16.129	V-02.05
BHOS	04.01 Humanitaire hulp	1.017	-256	761	XVII-04.01
JenV	36.02 Nationale veiligheid en terrorismebestrijding	0	0	0	VI-03.21
Defensie	01.01.01 Crisisbeheersingsoperaties/BIV (inclusief contributies)	188.482	-25.250	163.232	X-01.01
	11 Geheime uitgaven	0	7.683	7.683	X-02.33
	Totaal	390.741	-48.288	342.453	
3. Effectieve Europese samenwerking					
BZ	03.03 Een hechtere Europese waardengemeenschap	5.832	290	6.122	V-03.03
	03.04 Versterkte Nederlandse positie in de Unie	4.827	-408	4.419	V-03.04
Toerek.	EU-begroting	75.733	0	75.733	Toerekening
	Totaal	86.392	-118	86.274	
4. Consulaire belangenbehartiging en internationaal uitdragen van Nlse waarden en belangen					
BZ	04.01 Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland	13.945	155	14.100	V-04.01
	04.02 Samen met (keten)partners het personenverkeer reguleren	9.049	9.321	18.370	V-04.02
	04.03 Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur	7.706	1.371	9.077	V-04.03
	04.04 Uidragen Nederlandse waarden en belangen	19.470	2.082	21.552	V-04.04
OCW	08.77 Internationaal onderwijs; Bijdrage aan andere begrotingshoofdstuk	426	85	511	VIII-08.77
	14.71 Cultuur; subsidies	4.617	0	4.617	VIII-14.71
	Totaal	55.213	13.014	68.227	

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving		Begroting 2019	Mutatie	Realisaties 2019	Begroting/artikel
5. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen					
BHOS	01.01 Duurzaam handels- en investeringsstelsel, incl. MVO	11.478	-2.260	9.218	XVII-01.01
	01.02 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	107.919	-11.219	96.700	XVII-01.02
	01.03 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	6.272	-1.410	4.862	XVII-01.03
EZK	1.55 Goed functionerende economie en markten; opdrachten	149	-64	85	XIII-1.55
	1.95 Goed functionerende economie en markten; bijdragen (inter)nationale organisaties	2.572	118	2.690	XIII-1.95
	2.95 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; bijdragen (inter)nationale organisaties	2.384	-217	2.167	XIII-2.95
	Totaal	130.774	-15.052	115.722	
6. Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat					
BHOS	02.03 Klimaat	1.150	591	1.741	XVII-02.03
IenW	11.01 Algemeen waterbeleid (Partners voor Water)	14.411	-643	13.768	XII-11.01
	14.01 Wegen en verkeersveiligheid; Netwerk programma's	0	200	200	XII-14.01
	19.02 Uitvoering milieubeleid en internationaal	5.552	-420	5.132	XII-19.02
	23.01 Meteorologie, seismologie en aardobservatie (contributie WMO)	905	-97	808	XII-23.01
	97.01 IenW-brede programmamiddelen	0	200	200	XII-97.01
EZK	4.55 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; opdrachten	309	-194	115	XIII-4.55
	4.95 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; bijdragen aan (inter)nationale organisaties	1.449	343	1.792	XIII-4.95
LNV	11.95 Een concurr., duurz. en veil. agro-, vis.- en voedselketen; bijdragen (inter)nationale organisaties (w.o. FAO en UNEP)	6.131	388	6.519	XIV-11.95
	12.95 Natuur en biodiversiteit; bijdragen (inter)nationale organisaties	1.188	169	1.357	XIV-12.95
	Totaal	31.095	537	31.632	
7. Sociale vooruitgang (incl. onderwijs)					
OCW	07.70/76 Wetenschappelijk onderwijs	7.057	167	7.224	VIII-07.70/76
	08.71 Internationaal onderwijs;Subsidies	196	-67	129	VIII-08.71
	08.76 Internationaal onderwijs Bijdragen (inter)nationale organisaties; overige	185	0	185	VIII-08.76
VWS	09.12 Algemeen; Programma-uitgaven HGIS	3.868	0	3.868	XVI-09.12.10
BHOS	03.01 Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en HIV/aids	1.611	-138	1.473	XVII-03.01
	Totaal	12.917	-38	12.879	
8. Versterkte kaders voor ontwikkeling					
BHOS	05.02 Overig armoedebeleid	7.630	-6.123	1.507	XVII-05.02
Financiën	04.50.05 Internationale financiële betrekkingen; deelname AIIB	5.744	585	6.329	
	52.01 Internationale financiële betrekkingen; technische assistentie	1.500	231	1.731	IX-52.01
	Totaal	14.874	-5.307	9.567	
Overige uitgaven					
Div.	Overige uitgaven	573.306	44.210	618.369	Div. Begrotingen
	Totaal	573.306	44.210	618.369	
Totaal non-ODA		1.403.488	-5.089	1.399.252	

Bijlage 6: Internationale klimaatfinanciering voor ontwikkelingslanden 2019

Inleiding

In 2009 hebben de rijke landen in Kopenhagen toegezegd om vanaf 2020 USD 100 miljard per jaar te mobiliseren uit publieke en private bronnen om ontwikkelingslanden te ondersteunen bij het beheersbaar houden van klimaatverandering. Deze afspraak werd bij de Klimaatop in Parijs in 2015 herbevestigd. Verder is afgesproken dat de ontwikkelde landen geleidelijk naar dit bedrag toewerken. Nederland werkt daarom sinds 2010 aan opschaling van zijn klimaatfinanciering.

Publieke klimaatfinanciering in 2019

In 2019 besteedde Nederland EUR 570 miljoen aan publieke middelen voor klimaatactie ten behoeve van ontwikkelingslanden. Dit betrof meer dan 380 activiteiten die bijdroegen aan reductie van broeikasgassen (klimaatmitigatie) en/of vergroting van de weerbaarheid tegen klimaatverandering (klimaatadaptatie). Van de totale publieke klimaatfinanciering kwam EUR 116 miljoen (20%) ten goede aan klimaatmitigatie en EUR 263 miljoen (46%) aan klimaatadaptatie. Van EUR 191 miljoen (34%) is niet gespecificeerd of dit ten goede kwam aan mitigatie of adaptatie. Hierbij gaat het om bijdragen aan klimaatfondsen en multilaterale organisaties die actief zijn op het terrein van klimaatverandering.

De indicatie voor 2019 in de bijlage over klimaatfinanciering bij de HGIS-nota bedroeg EUR 470 miljoen. Op veel terreinen liggen de gerealiseerde uitgaven hoger dan de indicatie. Hier zijn een aantal redenen voor:

- de integratie van klimaat in ontwikkelingsactiviteiten is verder versterkt. Dit geldt in het bijzonder voor de beleidsterreinen voedselzekerheid, duurzaam gebruik van grondstoffen en vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling. Het groeiende besef dat klimaatverandering de SDG's ondermijnt, speelt hierbij een belangrijke rol;
- de bijdragen aan IDA en de Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) waren in 2019 hoger dan verwacht. Bovendien is de klimaatrelevantie van het werk van IDA sterk toegenomen.

Het merendeel van de hieronder benoemde inzet is gerealiseerd op de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. De klimaatuitgaven werden vooral gerealiseerd onder begrotingsartikel 2 voor duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat.

Binnen het thema voedselzekerheid (art. 2.1) steunt Nederland activiteiten die de productiviteit in de landbouw verhogen in een context van klimaatverandering en die boeren weerbaarder maken tegen klimaatverandering. Waar mogelijk wordt dit gecombineerd met de introductie van methodes en technieken die minder broeikasgassen uitstoten of waarmee meer broeikasgassen worden opgevangen.

Bij de waterprogramma's (art. 2.2) is de inzet de waterproductiviteit in de landbouw te verhogen, het schaarsere water beter te beheren, de bevolking in delta's beter te beschermen tegen overstromingen en de toegang tot water en sanitaire voorzieningen te verbeteren op een wijze die bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Met de middelen voor duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen en klimaat (art. 2.3) richt Nederland zich op vergroting van toegang tot hernieuwbare energie, duurzaam beheer van bossen, mobilisering van private financiering voor klimaatrelevante investeringen, en opbouw van kennis over de relatie tussen klimaat en ontwikkeling. Ook worden uit dit begrotingsartikel het nieuwe *Dutch Fund for Climate and Development* (DFCD) en bijdragen aan internationale klimaatfondsen zoals het Groene Klimaatfonds (GCF) en de *Global Environment Facility* (GEF) gefinancierd.

Daarnaast waren er klimaatrelevante uitgaven in programma's die onder andere begrotingsartikelen vielen. Zo worden met het bedrijfsleveninstrumentarium klimaatrelevante investeringen ondersteund, onder andere in hernieuwbare energie. Ook zet een aantal partnerschappen met maatschappelijke

organisaties zich mede in om de bevolking in ontwikkelingslanden minder kwetsbaar voor klimaatverandering te maken, dan wel om klimaatverandering tegen te gaan. Sommige wederopbouwprojecten en projecten voor opvang van vluchtelingen in de regio zijn klimaatrelevant. Tot slot leveren multilaterale ontwikkelingsbanken en een aantal VN-organisaties en fondsen mede met Nederlandse ondersteuning een belangrijke bijdrage aan klimaatactie.

Publieke klimaatfinanciering 2019 (x EUR 1 mln.)				
Begroting	Begrotingsartikel	Indicatie 2019	Realisatie 2019	Klimaatrelevantie artikel (percentage) ³
BHOS	1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	50	48	9%
	2. Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat			
	2.1 Voedselzekerheid	95	110	33%
	2.2 Water	70	76	40%
	2.3 Klimaat ⁴	145	166	84%
	3. Sociale vooruitgang	40	42	5%
	4. Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	0	27	3%
	5. Multilaterale samenwerking en overige inzet	(15)	16	6%
Overig	IDA, AIIB (Financiën)	(55)	85	n.v.t.
Totaal		470	570	n.v.t.

Methodologie voor de berekening van publieke klimaatfinanciering en verdere informatie

Nederland berekent publieke klimaatfinanciering net als de meeste andere donoren met behulp van de OESO/DAC-beleidsmarkers voor klimaatadaptatie en klimaatmitigatie. Deze worden gekwantificeerd. Indien klimaatmitigatie en/of –adaptatie een hoofddoelstelling van een activiteit is, wordt 100 procent van de uitgaven aan publieke klimaatfinanciering toegerekend. Indien klimaatmitigatie en/of –adaptatie een nevendoelelstelling van een activiteit is, wordt 40 procent van de uitgaven aan publieke klimaatfinanciering toegerekend. Voor ongeoormerkte bijdragen aan multilaterale organisaties en voor een aantal zeer brede programma's wordt niet met de klimaatmarkers gewerkt maar wordt de klimaatfinanciering berekend met behulp van een specifiek klimaatrelevant percentage. De wijze waarop klimaatmarkers worden gekwantificeerd en de wijze waarop donoren omgaan met ongeoormerkte bijdragen aan multilaterale organisaties zijn nog niet geharmoniseerd. Voor gedetailleerde informatie over publieke klimaatfinanciering wordt verwezen naar het openbare Klimaatdashboard [ClimateNL](#). Daarin wordt op activiteitsniveau de publieke klimaatfinanciering gespecificeerd, inclusief de verdeling tussen financiering voor mitigatie, adaptatie en 'niet gespecificeerd'.

³ De klimaatfinanciering op een (sub-)beleidsartikel ten opzichte van de totale uitgaven op het betreffende (sub-) beleidsartikel.

⁴ Dit begrotingsartikel omvat tevens duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen.

Gemobiliseerde private klimaatfinanciering in 2019

Nederland mobiliseerde in 2019 EUR 864 miljoen aan private investeringen in klimaatprojecten. Deze investeringen werden gerealiseerd met verschillende publieke instrumenten: bilaterale programma's⁵, multidonorfondsen, multilaterale fondsen en via de bijdragen aan de multilaterale ontwikkelingsbanken. De hogere bijdrage is een teken dat het klimaataandeel in de leningen en investeringen van multilaterale banken en fondsen groter wordt. Ook *Climate Investor One* en de Nederlandse ontwikkelingsbank FMO leverden een aanzienlijke bijdrage aan het mobiliseren van privaat kapitaal.

Methodologie voor de berekening van gemobiliseerde private klimaatfinanciering

Voor de berekening van de private hefboom van de publieke klimaatinzet wordt een in OESO-verband ontwikkelde methode gebruikt⁶. Deze methode dekt alle mogelijke publiek-private instrumenten, echter niet de toerekening van de private financiering die multilaterale ontwikkelingsbanken (MDB's) mobiliseren. Voor deze toerekening maakt Nederland gebruik van een OESO-[studie uit 2016 die](#) in beeld brengt welke hefboomwerking van de leningen van de verschillende ontwikkelingsbanken verwacht kan worden. De leningen van ontwikkelingsbanken bleken gemiddeld 42% van de waarde van de lening aan private investeringen te mobiliseren. Dit percentage wordt gebruikt om te berekenen hoeveel private investeringen met de Nederlandse bijdragen aan de MDB's zijn gemobiliseerd.

Definities en methoden: vergelijken van de data van verschillende landen is moeilijk

Hoewel veel landen inmiddels hun private klimaatfinanciering publiceren, passen nog niet alle landen de OESO-methode toe. Daarom zijn de cijfers van de verschillende donoren nog moeilijk te vergelijken. Nederland dringt in OESO-verband steeds aan op harmonisatie van methodes. Daarnaast voert Nederland druk uit op de MDB's om hun klimaatcijfers volgens de OESO-methode te presenteren.

Gerealiseerde private klimaatfinanciering in 2019 (x EUR 1 mln.)	
Multidonorfondsen	
<i>Green Climate Fund (GCF)</i>	11
<i>Global Environment Facility (GEF)</i>	3
<i>Global Agriculture and Food Security Program</i>	1
<i>Sustainable Trade Initiative (IDH)</i>	10
<i>Climate Investor One</i>	66
<i>One acre fund</i>	6
<i>Private Infrastructure Development Group⁷</i>	29
Nederlandse programma's	
<i>Solidaridad</i>	1
Publiek-private partnerschappen	
<i>Sustainable Development Goals Partnership</i>	7
<i>Orange corners</i>	0,1
<i>Geodata for Agriculture and Water</i>	4

⁵ Bijdragen van ambassades aan het mobiliseren van privaat kapitaal worden alleen vermeld indien deze meer dan 100.000 euro bedragen.

⁶ De OESO methodologie om private financiering te berekenen is hier te vinden: <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/DAC-Methodologies-on-Mobilisation.pdf>

⁷ Berekening gemaakt op basis van Nederlands aandeel in de betreffende multilaterale organisatie en de meest recente cijfers (2018).

FMO	
Staatsfondsen (AEF, IDH, IDF)	118
FMO A	234
Multilaterale Ontwikkelingsbanken	
European Investment Bank ⁸	114
Asean Development Bank	15
African Development Bank	19
European Bank for Reconstruction and Development	36
Inter American Development Bank	5
Worldbank	185
Totaal (afgerond)	864

Voorbeelden van projecten die in 2019 gestart zijn:

- Het *Dutch Fund for Climate and Development*, een nieuw Nederlands instrument dat in samenwerking met de private sector klimaatactie in ontwikkelingslanden ondersteunt. Het DFCD heeft bijzondere aandacht voor adaptatie en de Minst Ontwikkelde Landen en wordt uitgevoerd door FMO, SNV, Climate Fund Managers en het Wereld Natuurfonds (Nederland). Het fonds is ingericht op het mobiliseren van privaat kapitaal.
- Ondersteuning van het zgn. NDC-Partnerschap, een samenwerkingsverband van meer dan 100 landen, belangrijke internationale organisaties en NGO's, dat ontwikkelingslanden ondersteunt om hun klimaatplannen te verbeteren en uit te voeren.
- Ondersteuning van een Wereldbankprogramma dat huishoudens, scholen, gezondheidscentra en bedrijven in rurale gebieden in de Sahel toegang tot zonne-energie geeft.
- Bijdrage aan een programma van de *International Finance Corporation* (IFC) dat bedrijven mobiliseert om in ontwikkelingslanden te investeren in broeikasgasarme klimaatbestendige projecten op het terrein van energie, water, landbouw en stedelijke ontwikkeling.
- Een project om voedselzekerheid en weerbaarheid voor klimaatverandering in rurale gebieden in Zuid-Egypte te versterken met behulp van innovaties.
- Het nieuwe *Mobilising More for Climate* programma dat in zes landschappen via een landschapsbenadering op lokaal niveau private partijen betreft bij klimaatvriendelijke ontwikkeling.

⁸ Deze cijfers worden niet opgenomen in de Nederlandse rapportage aan UNFCCC omdat de EU over de EIB rapporteert aan UNFCCC.

Bijlage 7: Internationale inspanningen op asiel en migratie 2019

Inleiding

In het Regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' van 10 oktober 2017 van het kabinet Rutte III zijn duidelijke ambities neergelegd op het gebied van migratie, veiligheid, economische groeikansen en Europa. Dit is verder uitgewerkt in diverse beleidsnota's en brieven, waaronder de Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie 2018-2022, de beleidsnota Investeren in Perspectief van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en de integrale migratieagenda van de Staatssecretaris Justitie en Veiligheid en de ministers van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

In maart 2018 is de integrale migratieagenda van het kabinet gepresenteerd. Nederland werkt, bilateraal en in Europees verband, via een geïntegreerde aanpak aan de verschillende pilaren van het migratiebeleid. De internationale activiteiten hebben zich gericht op stabiliteit, armoedebestrijding en inclusieve groei als lange termijn investering, de aanpak van mensenhandel en mensensmokkel, de versterking van opvang en bescherming in de regio, een solidair en solide Europees asielstelsel en verbeterde terugkeersamenwerking. Het kabinet heeft in de jaarlijkse [voortgangsbrief](#) die in oktober 2019 aan de Kamer is verstuurd de resultaten en de beleidsvoornemens uit de integrale migratieagenda per pijler verder uitgewerkt. Er is onder meer vooruitgang geboekt bij de aanpak van mensensmokkel en –handel, versterking van de EU-buitengrenzen, toegang van vluchtelingen tot onderwijs en werk in de regio, herziening van de terugkeerrichtlijn en de aansluiting tussen asielopvang en huisvesting.

Diplomatiek resultaat

In 2019 werd de diplomatieke inzet op grondoorzaken en beheersing van irreguliere migratie uitgebreid in West-Afrika/Sahel, de Hoorn van Afrika, het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Ook via het Emergency Trust Fund for Africa (EUTF) heeft NL bijgedragen aan het inzetten op deze doelstellingen.

De capaciteit van het Nederlandse diplomatieke netwerk is versterkt en de samenwerking met belangrijke landen op de voornaamste migratieroutes is aangehaald.

De migratiemedewerkers in de zogenaamde ring rond Europa hebben zich ontwikkeld tot vraagbaak voor de ministeries van BZ, Justitie en Veiligheid en de uitvoerende diensten over nationale en regionale ontwikkelingen, de politieke actualiteit en analyse. Tevens hebben zij meegewerkt aan verdere uitwerking van het handelingsperspectief ten aanzien van migratie in de specifieke landen en faciliteren zij bezoeken van bewindspersonen, Vaste Kamercommissies en hoogambtelijke bezoeken. Zo brachten bewindspersonen bezoeken aan onder meer Mali, Niger, Nigeria, Turkije en Ethiopië. Nederland heeft daarnaast zijn inzet vergroot ten aanzien van mensenhandel en –smokkel, en aan de versterking van de EU-buitengrenzen. Met Nederlandse steun is wetgeving op het gebied van mensensmokkel verbeterd in West-Afrika, en de capaciteit van verschillende herkomst en transitlanden om mensenhandel en –smokkel te voorkomen, onderzoeken en vervolgen versterkt. Verder heeft Nederland bilateraal en in EU-verband gewerkt aan de brede programma's met landen zoals Irak, Libanon, Ethiopië en Niger. Deze programma's zijn gericht op stabiliteit, armoedebestrijding en duurzame, inclusieve groei tbv de vluchtelingenpopulatie maar ook andere kwetsbare groepen maar ook grensbeheer. De irreguliere aankomsten in Europa zijn in 2019 met [12%](#) gedaald ten opzichte van 2018. Ook zijn in 2019, 2.716 migranten met Nederlandse ondersteuning vrijwillig vanuit transitlanden teruggekeerd naar het land van herkomst. Daarnaast is Nederland zich binnen de EU blijven inzetten voor een meer [coherent](#) en effectievere Europese aanpak t.a.v. migratie.

Opvang en bescherming in de regio

Ook in 2019 maakte Nederland zich hard voor perspectief voor vluchtelingen, ontheemden en (kwetsbare) gastgemeenschappen, met name in acht focuslanden met bijzondere aandacht voor bescherming (waaronder ook mentale gezondheidszorg), werkgelegenheid en onderwijs. Belangrijkste instrument voor de implementatie van dit beleid is het [Prospects](#) Partnerschap met IFC, ILO, UNHCR, UNICEF en de Wereldbank. In 2019 is de gezamenlijke visie uitgewerkt, en is samenwerking met de partners geformaliseerd, zoals is te lezen op bijv. de website van [ILO](#) en [IFC](#). In alle acht landen is het partnerschap van start gegaan. Dit partnerschap is een innovatief model om een ontwikkelingsgerichte aanpak van langdurige vluchtelingencrisis vorm te geven. Het brengt namelijk zowel humanitaire als ook ontwikkelingsorganisaties bij elkaar om gezamenlijk aan analyse, programmering en resultaten te werken.

In december 2019 vond, onder leiding van de VN-Vluchtelingenorganisatie (UNHCR), het eerste *Global Refugee Forum* plaats. Doel was om de implementatie van het in 2018 door de AVVN aangenomen [Global Compact on Refugees](#) te monitoren en kracht bij te zetten. Dit VN-Vluchtelingenpact roept – in lijn met de inzet van het kabinet – op tot steun voor landen die grote aantallen vluchtelingen opvangen, zodat zij deze ontheemden kunnen integreren in lokale basisvoorzieningen (onderwijs, gezondheidszorg) en de arbeidsmarkt. Nederland heeft zich actief ingezet om het [Forum](#) tot een succes te maken, door organisatie van een paneldiscussie over werkgelegenheid en een focussessie over geestelijke gezondheid en psychosociale hulp in crisisrespons, met WHO en het Rode Kruis. Beide sessies werden goed bezocht, met enthousiasme ontvangen en zullen opvolging krijgen in 2020.

Instabiliteit en veiligheid

Het afgelopen jaar is [besloten](#) over meerjarige, strategische Nederlandse bijdragen aan internationale militaire en civiele missies ter bestrijding van instabiliteit en voor het voorkomen van eventuele toekomstige irreguliere migratiestromen. Zo draagt Nederland bij aan missies in Afghanistan (*Resolute Support*), het Midden-Oosten (voor de strijd tegen ISIS en de brede veiligheidsinzet in Irak, waaronder een NAVO-missie en een EU-adviesmissie) en Litouwen (*enhanced Forward Presence*).

Asiel

De totale asielinstroom in Nederland (eerste asielaanvragen, relocatie en hervestiging, 2e en opvolgende asielaanvragen en inreis van nareizigers) is voor 2019 hoger uitgevallen dan geprognosticeerd: 31.270. Ten opzichte van 2018 (32.230) zien we een lichte daling. Hoewel de instroom het afgelopen jaar stabiel was, zijn nieuwe pieken in het aantal asielaanvragen niet ondenkbaar. Geopolitieke verhoudingen verschuiven, met gevolgen voor statelijke en niet-statelijke dreigingen en voor migratiestromen.

In 2019 is een bedrag van EUR 446,3 miljoen aan ODA toegerekend voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers uit DAC-landen.

Consulair

In totaal zijn in 2019 4.426 nareizigers daadwerkelijk ingereisd. Deze nareizigers maken onderdeel uit van de eerder genoemde totale asielinstroom van 31.270. De ambassades spelen een rol in het nareis-proces aangezien zij op verzoek van de IND enkele nadere onderzoeken uitvoeren en uiteindelijk ook de machtiging tot voorlopig verblijf (MVV) afgeven waarmee het gezinslid naar Nederland reist.